

castellum

VERENIGING VOOR LOKALE GESCHIEDENIS
VAN KALKEN EN LAARNE

www.waldack.be/castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JAARGANG XXV – NR. 1 – MAART 2008

25
Provincie
Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE VERENIGING VOOR LOKALE GESCHIEDENIS VAN KALKEN EN LAARNE

BESTUUR

- Erevoorzitter: **Jonkheer de Pessemier 's Gravendries,**
Slot van Laarne, 9270 Laarne
- Voorzitter: **Marcel Meys,**
Kruisenstraat 31, 9270 Kalken, tel. 09 367 55 06
- Secretaris en
redactiesecretaris: **André Van De Sompel,**
Kruisenstraat 70, 9270 Kalken, tel. 09 367 83 54,
e-mail: andre.van.de.sompel@telenet.be
- Penningmeester: **Lieven Hanselaer,**
Koffiestraat 61, 9270 Kalken
- Bibliothecharis: **Antoon Afschrift,**
Brandemanstraat 93, 9270 Laarne
- Leden **Eric Balthau,**
Termstraat 80, 9270 Laarne
Dirk Clerick,
Nerenweg 72, 9270 Kalken
Luc De Ruyver,
Apostelhuizen 8a, 9270 Kalken
Johan R.J. De Wilde,
Varensbos 29, 9920 Lovendegem
Felix Waldack,
J. Van De Veldestraat 7, 9270 Kalken,
tel. & fax 09 367 80 92 - e-mail: felix@waldack.be

Verantwoordelijke uitgever:
Marcel Meys,
Kruisenstraat 31, 9270 Kalken

VIJFENTWINTIG JAAR TIJDSCHRIFT CASTELLUM.

Een kwarteeuw geleden werd onder de impuls van de toenmalige voorzitter van *De Vrienden van het Slot*, Dr. Lucien De Cock, een contactblaadje uitgegeven voor de leden van die vereniging. Inhoudelijk handelde dit tijdschriftje, onder de noemer *Castellum*, voornamelijk over het slot zelf en de activiteiten van de vereniging.

Bij mijn aantreden als verantwoordelijke voor deze burcht, opteerde ik al snel voor een meer professionele aanpak, daarin bijgestaan door wijlen Erik Schepens. Hij was het die voorstelde *De Vrienden van het Slot*, om te vormen tot een echte Vereniging voor Lokale Geschiedenis. Dat voorstel werd enthousiast onthaald door alle toenmalige medewerkers.

Sinds dan werd het trimestriële tijdschrift ook gedrukt in plaats van gefotokopieerd. Om praktische redenen werd de tijdschrifttitel *Castellum*, behouden. Inhoudelijk werd het tijdschrift wel verruimd naar de gemeenten Laarne en Kalken, al bleef de behandeling van de historie van het slot – het belangrijkste monument ter plaatste – toch een ruime plaats innemen.

De Vereniging voor Lokale Geschiedenis van Kalken en Laarne sloot zich vanaf omstreeks 1989 aan bij het Provinciaal Verbond voor Heemkunde en wist zich er sindsdien een volwaardige plaats te veroveren. Vanwege bevriende kringen en het Verbond, mocht onze vereniging meer dan eens heel lovende commentaren, met betrekking tot de kwaliteit van het tijdschrift *Castellum*, in ontvangst nemen.

Na enige tijd werd Erik Schepens door Marcel Meys opgevolgd als voorzitter. Sinds dan nam de kring een nog hogere vlucht, ook al op het vlak van het ledenaantal. Evenwel moet het vooral aan de medewerkers worden toegeschreven dat het tijdschrift *Castellum* vandaag de dag als referentie geldt: in de eerste plaats de auteurs, de secretaris, de bibliothecaris, de schatbewaarder en de andere werkende leden.

Bij deze viering wil ik hen dan ook allen van harte en oprecht danken en geluk wensen voor het puike werk, voor hun onophoudelijke inspanningen om van *Castellum* een publicatie te blijven maken die interessant is, betrouwbaar en toch aangenaam om lezen.

Jonkheer de Pessemier 's Gravendries
Erevoorzitter

VIJFENTWINTIG JAAR TIJDSCHRIFT CASTELLUM.

Het tijdschrift *Castellum* kan de oorsprong van zijn naam niet loochenen. Het ontstond in 1984 als het driemaandelijks mededelingenblad van en voor de *Vrienden van het Slot van Laarne*, onder de impuls van dr. De Cock en onder redactie van Jan Van den Broecke. Behalve bijdragen over het kasteel van Laarne, werden ook artikels opgenomen over kastelen in binnen- en buitenland. Het verscheen gestencild op formaat A4.

Vanaf 1987 werd het tijdschrift gedrukt op formaat 17cm x 24cm en kreeg het zijn huidige vorm onder leiding van jonkheer Paul de Pessemier 's Gravendries.

Een jaar later evolueerde het, onder voorzitter en redactiesecretaris Erik Schepens, naar een tijdschrift met bijdragen over de lokale geschiedenis van Laarne en Kalken. Ondertussen kreeg de *Geschied- en Heemkundige Kring Castellum* vorm, met als bestuur de kern van de huidige bestuursploeg. Vanaf 1990 werd het vroegere contactblad het tijdschrift van die kring. Sinds 1995 verschijnt *Castellum* als het tijdschrift van de *Vereniging voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne*, met Johan De Wilde als redactiesecretaris, opgevolgd door Eric Balthau en nu André Van De Sompel.

In het tijdschrift worden historische bijdragen gepubliceerd over Laarne en Kalken. Bestuursleden en gastschrijvers leveren gevarieerde en wetenschappelijk verantwoorde bijdragen over merkwaardige figuren, gebouwen, oorlogsfeiten, genealogie, de leefwereld van onze voorouders, enz. van de middeleeuwen tot de 20^e eeuw. Het tijdschrift staat evenzeer open voor bijdragen van studenten en van iedereen die een stukje van onze geschiedenis wil helpen bewaren. Via het tijdschrift worden oude documenten uit allerlei verzamelingen ontsloten en gepubliceerd. Jaarlijks worden minimum 160 pagina's gepubliceerd.

Ik wens hierbij uitdrukkelijk iedere auteur van harte te bedanken voor haar/zijn inzet en passie.

Archiefonderzoek en publicatie van de gegevens is een heel belangrijk deel van het geleverde werk. Dat mag echter geen kandidaat-auteurs en/of bestuursleden afschrikken. Iedereen met een hart voor geschiedenis is dan ook welkom.

Ik wens het tijdschrift Castellum nog vele jaren toe!

Marcel Meys
Voorzitter

HET BELANG VAN EEN LEVEND VERLEDEN VOOR EEN GEMEENSCHAP.

Wanneer we spreken over het belang van geschiedenis voor een gemeenschap, dan is het in eerste instantie absoluut nodig te onderzoeken wat we eigenlijk met die geschiedenis bedoelen. Zowel het individu als de gemeenschap leefden en leven hun eigen verhaal met een dwingende invloed op elkaar. Dit onderzoek in de lokale geschiedenis is boeiend en maakt geschiedenis boeiend en tastbaar. En natuurlijk, we zijn allemaal op zoek naar de waarheid. Maar wat is de waarheid?

Geschiedkundig onderzoek is het samenleggen en onderzoeken van vele waarheden. De waarheid van een geschreven bron moet al worden getoetst aan wie het heeft geschreven, tot wie hij is gericht en met welk doel de tekst werd opgesteld. Geschiedenis is dan nog te vaak een middel om een gelijk te zoeken in het heden. Men vergeet daarbij dat wat neergeschreven is, niet altijd is wat er is gebeurd. De tekst verdedigt meestal ook een gelijk. Het gelijk van de autoriteit of het gelijk van de man of vrouw die daar tegen in gaat. Geschiedenis is net het boeiende onderzoek van al deze vormen van gelijk die tegenover elkaar staan. Dit onderzoek zou dan ook moeten worden uitgevoerd met een grote objectiviteit zonder zich te laten beïnvloeden door de sympathieën en de antipathieën van vandaag.

Soms wordt één feit uit de geschiedenis uitvergroot en omgevormd tot basis voor het zelfbewustzijn van een volk of bevolkingsgroep. De Guldensporenslag heeft het geschopt tot Vlaamse feestdag hoewel toen langs beide zijden van het front Vlamingen en Walen tegenover elkaar stonden. De politieke scheiding van 1302 is echter niet zo strikt op taalgebruik terug te voeren. Een ander voorbeeld is priester Daens. Elke filosofische en/of politieke strekking omarmde hem toen hij filmisch terug tijdelijk in de eeuwige roem belandde en maakte hem tot onderdeel van de eigen geschiedenis, zelfs door de opvolgers van zij die hem toen vurig bestreden.

Ook lokale geschiedenis heeft nood aan objectief onderzoek. Een onderzoek dat niet afhankelijk is van welke politieke groepering op het moment instaat voor de maatschappelijke organisatie. Dit objectief onderzoek vindt u bij de mensen van de Vereniging voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne en in het tijdschrift Castellum. Ook wat betreft vaak gevoelige thema's als oorlog, Vlaamsgezindheid of Katholiek geloof is dit het geval. Er wordt geschreven met respect voor opinies, zonder evenwel het feitenmateriaal te verloochenen en de verschillende opinies van vroeger naast elkaar te durven leggen. Dat dit tijdschrift ook in de academische wereld aanzien krijgt, is niet enkel te wijten aan de kwalitatieve inzet van de onderzoekers maar ook door hun grote zin voor objectiviteit. Verschillende mensen zorgen er nu al 25 jaar voor dat Laarne en Kalken in een hoog aanzien staan op gebied

van lokale geschiedenis. Het is mooi om als gemeente te kunnen uitpakken met een parel zoals Castellum. Maar het is nog mooier dat de gemeenschap haar geschiedenis kan ontdekken. Niet een geromantiseerd verhaal om een eigen grootsheid te produceren maar alle hoogtepunten en dalen acceptierend zodat het verleden een waardevolle schat vormt. Een schat van zelfrespect dat wordt gevormd vanuit een goede zelfkennis.

Want niets is er zomaar. Alles is gegroeid. Daarom wonen dààr net mensen, maken wegen net die bochten of reageert men soms in Laarne net iets anders als in Kalken.

De Vereniging voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne maakt, ondermeer vanuit het tijdschrift Castellum, het verleden weer levend.

Ik prijs me gelukkig hier het respect en de dank van het gemeentebestuur te mogen uitdrukken.

Dirk Clerick
Schepen van cultuur van de gemeente Laarne

EDITORIAAL.

Uitzonderlijk vangt dit tijdschriftnummer niet aan met het editoriaal, maar wel met bezinningen van de erevoorzitter, de voorzitter en de schepen van cultuur van de gemeente Laarne. Dat gebeurt, u hebt het al gemerkt, naar aanleiding van de viering van 25 jaar tijdschrift *Castellum*.

Als dienstdoende en nieuwe redactiesecretaris wens ik inderdaad te bevestigen dat heel wat inspanningen moeten geleverd worden om een tijdschrift vijftientig jaar lang te blijven brengen. Mijn voorgangers Erik Schepens, Johan De Wilde en Eric Balthau hebben dat aan den lijve ondervonden.

Uiteraard is een tijdschrift zonder abonnees en lezers geen lang leven beschoren. Bedankt voor de interesse en de steun van de voorbije kwarteeuw.

Verder in dit tijdschriftnummer neemt Antoon Afschrift ons mee naar de Grote Oorlog met de lotgevallen van de Laarnse familie Paelinck als leidraad. Die zeer ingrijpende periode had ook op die familie een vernietigend effect.

Luc De Ruyver van zijn kant neemt ons mee naar overzeese gebieden waar families uit ons werkgebied omstreeks de eeuwwisseling 19de – 20ste eeuw een nieuw leven trachtten op te bouwen.

Die twee bijdragen werden uitvoerig geïllustreerd.

De viering van 25 jaar tijdschrift *Castellum* werd en wordt geaccentueerd door een voordrachtavond (29 februari 2008), een tentoonstelling in het gemeentehuis Laarne (4 tot 29 februari 2008), de medewerking aan de Nacht van de geschiedenis (10 april 2008, in samenwerking met Davindsfondafdelingen Kalken en Laarne), de medewerking aan Open Monumentendag (14 september 2008), de medewerking aan de jaarlijkse provinciale VVF-dag (12 oktober 2008, Dendermonde) en de publicatie van een overzichtslijst van alle artikels die in het tijdschrift verschenen (najaar 2008). Er is dus werk aan de winkel en we hopen vele leden en toekomstige leden te ontmoeten op een of meerdere van de hiervoor vermelde activiteiten.

In dit editoriaal wens ik ook even stil te staan bij personen en verenigingen die de interesse voor onze lokale geschiedenis ongetwijfeld hebben aangewakkerd. Daarbij denk ik vooral aan onze (voor)ouders, familieleden, burens en kennissen die door mondelinge overlevering en het bewaren van familiedocumenten het vlammetje brandend hielden. Wellicht verdienen leerkrachten uit de lagere onderwijsperiode eveneens een pluim.

Andere wegbereiders of lokale “geschiedvormers” mogen evenmin vergeten worden. Zonder het werk van bijvoorbeeld het duo Frans De Potter en Jan Broeckaert, Cyriel Dauwe, Jozef Crick, Casimir Vermeiren, de Vlaamse Vriendenkring, de Vriendenkring van het Slot van Laarne, Dorpsraad Kalken, Frans Duquet en de

Davidsfondsafdelingen Kalken en Laarne zou onze lokale geschiedenis minder rijk gestoffeerd zijn.

Dat onderzoek in diverse archieven heel belangrijk is, hebben we reeds meerdere malen vermeld. Het verkrijgen van boeiende en illustratieve informatie bij verzamelaars van allerlei documenten zoals postkaarten, krantenknipsel, briefhoofden van firma's, bidprentjes, foto's, huwelijkstelegrammen, medailles, enz... is misschien minder gemakkelijk. Alleen door samenwerking en wederzijds vertrouwen kunnen we tot een betere kennis en bewaring van ons lokaal verleden komen.

Dat is eveneens een belangrijke opgave.

Ik wens tot slot vooral de figuur van Erik Schepens in herinnering te brengen. Ik ben hem nog steeds dankbaar voor het feit dat ik hem in de periode 1984-1987 meermaals in het Rijksarchief te Gent ontmoet heb en dat hij mij persoonlijk aangesproken heeft om deel uit te maken van wat hij in die periode heel belangrijk vond: de oprichting van een heemkundige kring voor het werkgebied Laarne en Kalken.

Ook de opgravingen in het Slot van Laarne in ongeveer diezelfde periode vormden een belangrijke schakel in het wordingsproces van onze vereniging.

Erik Schepens bracht toen al de personen samen die nu nog steeds de kern van de huidige Vereniging voor Lokale Geschiedenis van Kalken en Laarne vormen.

Bedankt, Erik.

André Van De Sompel
Redactiesecretaris

DE GEBROEDERS JAN BAPTIST, PETRUS, CAMIEL EN EMIEL PAELINCK, FRONTSOLDATEN IN DE OORLOG 1914-18.

Antoon Afschrift

In de raadszaal van het oude gemeentehuis van Laarne hangt een grote kader met de foto's van de Laarnse gesneuvelde frontsoldaten uit de Grote Oorlog.

Illustratie 1. Reproductie van kader met foto's van Laarnse gesneuvelden WO I, gemeentehuis Laarne.

Centraal in illustratie 1 zien we de drie gebroers Paelinck afgebeeld: Jan, Petrus en Camiel. Een vierde zoon, Emiel, maakte eveneens de hele oorlog mee als frontsoldaat, maar kwam in 1919, na het eindoffensief, van uit Duitsland gezond en wel terug.

Drie slachtoffers binnen dezelfde familie was een bijzonder zware tol voor de kinderen Paelinck. Slachtofferhulp was toen nog niet uitgevonden, ook niet voor deze kinderen, die al ongemeen moeilijke, harde kinderjaren hadden doorgemaakt.

Hun ouders, Frederik en Maria Paelinck-Lammens, waren namelijk in 1895 gestorven binnen een periode van ongeveer tien weken. Ze lieten acht kinderen achter, waarvan de oudste amper vijftien jaar oud was. De wezen werden toevertrouwd aan de zorgen van de toenmalige Weldadigheidsinstelling van Laarne, die de rol van hun ouders overnam en een nieuwe thuis voor hen trachtte te vinden.

De familie Frederick en Maria Paelinck-Lammens.

Het leven van de echtgenoten Frederik Paelinck (°Kalken, 24 augustus 1849) en zijn vrouw Maria Lammens (°Destelbergen, 25 augustus 1853) heeft zich afgespeeld in Beervelde. Frederic werd geboren te Kalken op 24 augustus 1849 als zoon van Judocus en Eugenia Pistré. Hij werd gedoopt in de kerk van Kalken, op 24 augustus 1849 met als doopgetuigen Fredericus Michiels en Sophia Paelinck. De familie woonde in de wijk Biest en Kruisen¹. Maria Lammens werd geboren te Destelbergen, op 12 oktober 1825, als dochter van Pieter en Philippina Vossaert (zie bijlage 1). Ze werd meer dan waarschijnlijk in Beervelde gedoopt, want haar ouders woonden in het Destelbergse deel van het toenmalige Beervelde².

Na hun huwelijk (Destelbergen, 2 oktober 1878) vestigde het paar zich te Beervelde op het grondgebied Destelbergen. Op 19 november 1882 werden ze ingeschreven in het Laarnse bevolkingsregister in de wijk *Eykant, Heystraat, nr. 35* op de wijk Laarne-Beervelde³.

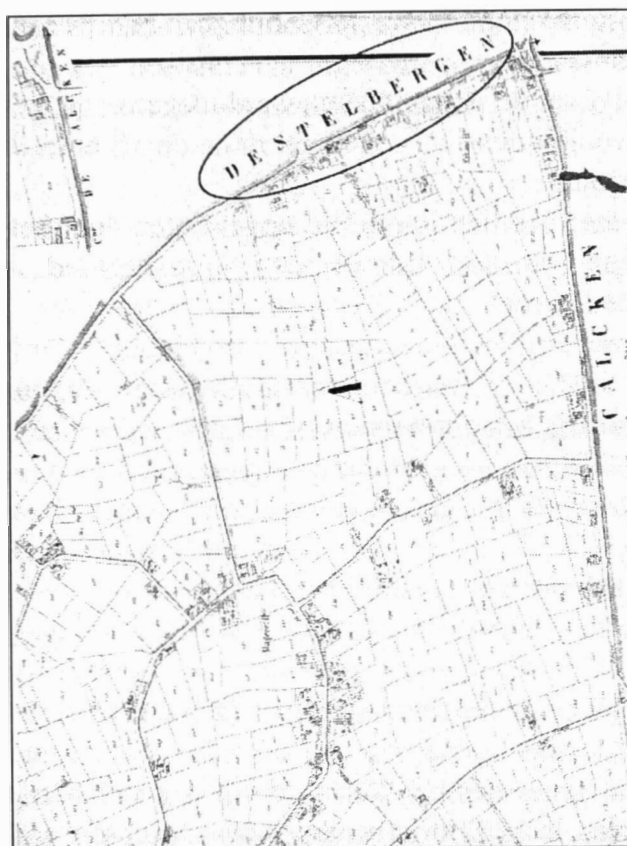
De wijk Heikant ligt ten zuiden van de Heistraat (de huidige Kloosterstraat), ten westen van de Rivierstraat, ten noorden van de Zevestraat en ten oosten van Mageret en de Schevestraat (de huidige Zijstraat). De Heistraat vormde zo de grens tussen het Laarnse en Destelbergse gedeelte van Beervelde, dat toen nog geen zelfstandige gemeente was (zie illustratie 2)⁴.

¹ Beveren, Rijksarchief, Modern Archief Kalken, Bevolkingsregister Kalken, 1847-1866.

² Haar doopakte werd niet gevonden in de parochie Destelbergen. Met dank aan Luc De Ruyver.

³ Laarne, Gemeentearchief Laarne (GAL), Bevolkingsregister Laarne, 1881-1890, folio 102/3.

⁴ Beervelde werd een zelfstandige gemeente in 1921. Voorheen was het een gehucht van Destelbergen. De wijken Laarne-Beervelde (383 ha) en Kalken-Beervelde (410 ha) en een stukje Heusden werden er aan toegevoegd.

Illustratie 2. Situering van de woonplaats van de familie Paelinck, op de Laarnse wijk Beervelde.

Uittreksel Poppkaart Laarne, ca. 1860-1865.

Binnen een tijdspanne van vijftien jaar werden in het gezin Paelinck-Lammens elf kinderen geboren:

Hortensia, °Laarne, 13 juli 1879.

Marie Romanie, °Laarne, 1 augustus 1881.

Camiel, °Laarne, 18 december 1882, †Laarne 31 juli 1885.

Maria Theresia, °Laarne, 19 februari 1884, †Laarne, 7 september 1885.

Jan Baptist, °Laarne, 25 mei 1885.

Louis Joseph, °Laarne, 22 juli 1886.

Petrus Albert, °Laarne, 2 november 1887.

Camiel August, °Laarne, 29 november 1889.

Emiel, °Laarne, 3 mei 1891.

Cyriel, °Laarne, 7 juli 1892.

Maria Irma, °Laarne, 16 maart 1894, †Laarne, 15 augustus 1894.

Kort na de geboorte van het laatste kind overleed de moeder, op 13 september 1894.

De vader zou de zware slag niet lang overleven. Hij stierf op 30 november 1894.

Voor de acht weeskinderen, van wie de oudste amper vijftien jaar oud was, wachtte een harde, moeilijke kindertijd en een onzekere toekomst.

Weeskinderen.

Aan wie de voogdij over de weeskinderen werd toegewezen, hebben we niet kunnen achterhalen. Het voogdijdossier, opgesteld door de vrederechter van Wetteren, is helaas verloren gegaan⁵.

Ouderlingen en wezen werden in die tijd opgevangen door het *Godshuis (hospice)* dat deel uitmaakte van het Bureel van Weldadigheid, het *klooster* in de Oostremstraat 21 te Laarne⁶.

Wanneer de kinderen Paelinck precies zijn overgebracht naar het klooster is moeilijk uit te maken. In het uiterst beperkte archief van de voorlopers van OCMW Laarne is daarover niets terug te vinden. De oudste archieven van het *hospice* gaan terug tot de jaren vijftig van vorige eeuw en zijn niet veel meer dan enkele schriftjes, waarin de Zusters van Barmhartigheid de namen van de bewoners van het klooster noteerden. Mogelijk werden de wezen een tijdje opgevangen door bureu en familie, maar erg lang zal dat zeker niet geduurd hebben⁷.

De verantwoordelijken van het hospice trachtten zo snel mogelijk de kinderen in een gezin te plaatsen. Dit betekende dat ze, vanaf een zekere leeftijd (ca. 8 à 10 jaar), koejongen of meid werden op een boerderij. Ze moesten wel overdag naar school gestuurd worden. Meisjes konden op een bepaalde leeftijd, ca. 14-15 jaar, naar de stad trekken om *te gaan dienen*. Vermoedelijk op initiatief van het Bureel van Weldadigheid werden in 1907 drie broers, Louis Joseph, Camiel August en Emiel naar de landbouwschool van de Broeders van de Christelijke Scholen te Carlsbourg⁸ gestuurd. De jongens waren toen respectievelijk 21, 18 en 16 jaar oud. Ze werden, gezien hun leeftijd, waarschijnlijk als werkkracht aangeworven, waarbij ze terzelfder tijd een zekere opleiding als landbouwer kregen.

Hortense, de oudste, was zestien en kwam terecht in Kalken als dienstmeid bij landbouwer Jan Calle in de Brugstraat 13. Ze werd geschrapd uit het bevolkingsregister van Laarne op 4 maart 1896 en ingeschreven te Kalken op 27 februari 1896⁹. Jan

⁵ Beveren, Rijksarchief, Inventaris van het archief van het vredegerecht te Wetteren. Oud beStand 1795-1790, toegang R 367.

⁶ Het Bureel van Weldadigheid werd toen voorgezeten door Francies Thienpont, landbouwer in de Kasteelhoek. Bierbrouwer Jules Walrave, broer van de toenmalige burgemeester, was verantwoordelijk voor het hospice.

Het Bureel van Weldadigheid werd in 1925 vervangen door de Commissie voor Openbare Onderstand (C.O.O.) en in 1976 door het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW).

⁷ Roger Paelinck, zoon van Emiel, vertelde dat zijn vader meende te weten dat ze met zijn allen, met hun schamele bezittingen, op een boerenkar naar het klooster zijn gevoerd.

⁸ Carlsbourg ligt in de provincie Luxemburg, ca. 15 km ten noorden van Bouillon. Vandaag is het een deelgemeente van Paliseul. In 1877 werd de landbouwschool opgericht.

⁹ Laarne, GAL, Bevolkingsregister Laarne, 1891-1900, folio 929/3.

Calle was weduwnaar en had twee kinderen, zodat hij enige vrouwelijke hulp kon gebruiken. Er was ook een hoeveknecht ingeschreven op hetzelfde adres. Hortense bleef dienstmeid bij Calle tot 14 oktober 1899, datum waarop ze van Kalken naar Lochristi vertrok, waarschijnlijk om te huwen.

Marie Romanie, verhuisde op achttienjarige leeftijd naar Gent, vermoedelijk om als dienstmeid te werken in de Lange Violettenstraat 84. Ze werd uitgeschreven op 7 februari 1899¹⁰.

Jan Baptist, werd in 1895, als tienjarige knaap, geplaatst als koewachter bij de landbouwersfamilie Casimir Van Den Abeele en Stefanie De Wilde, in de Korte Meirestraat 14 te Laarne. Later verhuisde hij naar Smetlede, Dorpsstraat 2. Vanaf 21 april 1903 verbleef hij terug bij Casimir Van Den Abeele, waar hij op 5 mei 1903 opnieuw werd ingeschreven.

Op 19 juli 1905 vertrok Jan Baptist naar het St.-Pietersplein te Gent, waar hij werd ingeschreven op 9 augustus 1905. Hij had zich laten rekruteren bij het leger als vrijwilliger¹¹.

Hij huwde op 25 november 1908 te Laarne met **Marie Rosalie De Wilde**, geboren te Laarne op 4 november 1885. Jan Baptist stond toen ingeschreven als fabrieksarbeider. Met vrouw en oudste kind trok hij in 1910, en waarschijnlijk voor een relatief korte periode, naar de Leuvensesteenweg te Machelen, waar zij op 6 augustus 1910 aankwamen. Ze werden geschrapt te Laarne op 15 augustus 1910¹².

Het gezin kreeg uiteindelijk vier kinderen: **Anna Marie**, geboren te Laarne op 25 november 1905 en er overleden op 19 december 1911, **Francies**, geboren te Laarne op 29 mei 1911, **Petrus Frederik**¹³, geboren te Laarne op 31 december 1912 en tenslotte **Camiel August**, geboren te Laarne op 2 december 1913 en er overleden op 4 oktober 1915.

Louis Joseph, werd als koewachter geplaatst bij Jan Francies Haeghens en Marie Juliana Veeckman, de ouders van Camiel Haeghens, landbouwers in de Korte Meirestraat. Zijn volgend verblijf was de school van de Broeders der Christelijke Scholen in Carlsbourg, Collegestraat 2. Hij vertrok op 11 september 1907 en werd geschrapt in het bevolkingsregister van Laarne op 21 september 1907. Daarna zijn we zijn spoor bijster¹⁴.

¹⁰ Laarne, GAL, Bevolkingsregister Laarne, 1891-1900, folio 156/3. Roger Paelinck herinnert zich dat hij met zijn vader naar haar begrafenis is geweest in Erpe of Lede.

¹¹ Laarne, GAL, Bevolkingsregister Laarne, 1900-1910, folio 584/12.

¹² Laarne, GAL, Bevolkingsregister Laarne, 1900-1910, bijvoegsel 1064/1.

¹³ Petrus werd pater bij de Salesianen (Don Bosco) en vertrok als missionaris naar Kongo. Later werd hij directeur van de Don Boscoschool in Hoboken. Hij eindigde zijn loopbaan bij Don Bosco te Sint.-Denijs-Westrem, waar hij overleed. Getuigenis van Roger Paelinck.

¹⁴ Volgens Roger Paelinck is hij gehuwd en woonde het gezin met twee kinderen, Emiel en Frederik, op een klein appartement in Lot.

Petrus Albert vertrok uit Laarne op 9 juli 1889¹⁵ en werd dienstknecht in het landbouwersgezin van Felix en Ursula Minne-Van Eeckhaute, in de Musschestraat 16, wijk Dries, te Heusden. Ursula was als weduwe hertrouwd met Felix Minne. Het echtpaar had drie kinderen: een zoon en een dochter uit het eerste huwelijk van Ursula en een zoon uit het huwelijk met Felix¹⁶.

Camiel August was zes jaar toen hij werd ingeschreven in het klooster, Oostremstraat 21. Hij verbleef later met zijn broer Jan Baptist in de Dorpsstraat 2 te Smetlede. Toen hij achttien was vertrok hij, op 30 oktober 1907, met zijn broers Louis en Emiel naar de landbouwschool in Carlsbourg. Hij werd geschrapt van het bevolkingsregister op 20 november 1907. Anderhalf jaar later, op 10 maart 1909, werd hij hoeveknecht bij de landbouwers Casimir en Stefanie Van Den Abeele-De Wilde in de Korte Meire 4 te Laarne¹⁷. Hij vervulde zijn legerdienst met de klasse van 1909 tot 12 juni 1912. Hij werd geschrapt uit het bevolkingsregister van Laarne op 16 december 1912 en ingeschreven op volgend adres: Kapellestraat, Kalken. Hij was toen al gehuwd met vroedvrouw **Leonie Buyle**, geboren te Kalken op 28 januari 1887. Het echtpaar kreeg drie kinderen: **Theophiel**, geboren te Kalken op 25 januari 1907 en overleden te Laarne op 19 december 1911, **Romanie**, geboren te Kalken op 18 november 1913 en **Marie Hortense**, geboren te Laarne op 13 november 1914¹⁸.

Emiel verbleef vanaf zijn vierde levensjaar in het klooster in de Oostremstraat 21. De eerst vermelde adresverandering in het bevolkingsregister dateert van 18 oktober 1907, dag waarop hij met zijn broers Louis en Camiel naar Carlsbourg vertrok. Hij werd geschrapt op 31 oktober 1907. Hij verhuisde naar de Brusselsestraat 39 te Gent, op 15 oktober 1909, wanneer hij zich liet rekruteren als vrijwilliger bij het leger. Op 25 oktober 1909 werd hij geschrapt uit het bevolkingsregister¹⁹.

Emiel huwde te Laarne, op 15 oktober 1913, met **Emma De Wilde**, geboren te Laarne op 29 september 1895. Er kwamen vier kinderen: **Maria**, geboren te Laarne op 27 april 1914 en er overleden op 14 januari 1917, **Camille Henri**, geboren te Laarne op 22 mei 1915, **Germana**, geboren op 9 januari 1922 en **Roger**, geboren op 26 april 1929. Zijn opeenvolgende adressen waren: Eekhoek, Veldstraat, Meirhoek en Molenstraat.

Cyriel was slechts drie jaar oud toen hij in het hospice werd geplaatst. Toen hij vijftien was verhuisde hij naar de Beerveldestraat 87 te Destelbergen, mogelijk bij familie langs moeders zijde²⁰. Toen hij zestien was, werd hij op 3 februari 1908 geplaatst

¹⁵ Laarne, GAL, Bevolkingsregister Laarne, 1891-1900, folio 156/3.

¹⁶ http://home.scarlet.be/~Luc4don/gesneuvelden/gesneuvelden/07_paelinck13htm.

¹⁷ Laarne, GAL, Bevolkingsregister Laarne, 1881-1890, folio 10/4 en 1900-1910, folio 584/11.

¹⁸ Laarne, GAL, Bevolkingsregister Laarne, 1910-1920, folio 601/6.

¹⁹ Laarne, GAL, Bevolkingsregister Laarne, 1900-1910, folio 1021/7.

²⁰ Laarne, GAL, Bevolkingsregister Laarne, 1900-1910, folio 470/5.

in het gezin van Petrus Hovaert en Rosalie Lammens op de Heikant 61 te Beervelde. Rosalie was de zuster van Cyriels moeder en mogelijk aangesteld als voogd. Vanaf 24 mei 1920 woonde Cyriel in bij de weduwe van zijn broer Camiel, Leonie Buyle, in de Kapellestraat te Laarne. Cyriel was een stevige en moeilijke drinker. Hij zorgde voor zoveel problemen in het gezin van Leonie Buyle, dat de lokale veldwachter hem uit Laarne deed verbannen. Hij vestigde zich te Destelbergen²¹.

Het Belgische leger in 1914.

*Si les responsables belges avaient répondu à l'appel constant de Léopold II, (...), c'est une force de 400 000 hommes, dont 300 000 de l'armée de campagne, qui eût pu faire face aux Allemands en août 1914*²².

Het Belgische leger moest de Duitse invasie proberen tegen te houden met een veldleger van slechts 117 500 manschappen, verdeeld in zes legerdivisies met een effectief dat varieerde van 16 000 tot 24 000 man. Iedere legerdivisie bestond uit drie of vier infanteriebrigades, een regiment cavalerie, een regiment artillerie, genietroepen, telegrafisten en diverse diensten. Verder waren er nog een cavaleriedivisie en enkele speciale compagnies (spoorwegen, torpedisten, telegrafisten, vliegeniers, ballonvaarders). Het vestingleger was verdeeld over de vestingen van Luik, Namen en Antwerpen. Vanaf 14 augustus werd een vrijwilligerskorps van vier brigades op de been gebracht, in totaal acht regimenten. Ten slotte was er nog een klein korps Kongolese vrijwilligers.

In tegenstelling tot het moderne Duitse leger, goed uitgerust zowel wat bewapening als persoonlijke uitrusting van de soldaten betreft, was de kwaliteit van het Belgische leger beneden alles. De soldaten waren slecht opgeleid, de infanteristen slecht bewapend met verouderde artillerie en onvoldoende zwaar geschut. Ze moesten het vaak stellen met een samenraapsel van uiteenlopende uniformen, wat de indruk van een ordeloze troep verwekte²³. Het Belgische leger was bovendien het enige leger in Europa dat niet over een rijdende veldkeuken beschikte!

De oorlog van de gebroeders Paelinck.

De militiewet van 21 maart 1902, verschenen in het Belgische Staatsblad van 27 maart 1902, bepaalde dat de aanmonstering bij het leger voortaan gebeurde door vrijwillige dienstneming. Het contingent werd eventueel aangevuld met dienstplichtigen, die jaarlijks werden opgeroepen en aangeduid met het lotingsysteem. De wet van 18 november 1909 stelde een eind aan dit systeem en voerde de verplichte leger-

²¹ Getuigenis van Roger Paelinck, november – december 2007.

²² BERNARD H., *L'An 14 et la campagne des illusions*, Brussel, 1983, p. 48.

²³ LAMPAERT R., *België in oorlog - 1914: de inval, België tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Erpe, 1994, pp. 6 en 73-74.

dienst in. Koning Leopold II, waarvan bekend was dat hij voorstander was van de afschaffing van de militieloting en het vervangingstelsel, ondertekende de wet op zijn sterfbed, enkele uren voor zijn dood²⁴.

Dienstneming met premie

Ik ondergetekendeverklaar mij te verbinden om, van heden af, als vrijwilliger met premie te dienen, gedurende eenen termijn van militie aanvang nemende den eersten October van het jaar 19.. en aan de verplichtingen te voldoen die aan de miliciens der lichting van 19.. zullen opgelegd worden mits eene vergelding van zestienhonderd franken bepaald door koninklijk besluit van 22 september, nr. 15653.

Illustratie 3. Voorbeeld van een vrijwilligerscontract.

Illustratie 4. Reproductie van de beeldzijde van het bidprentje van Jan-Baptist, Camiel en Petrus Paelinck.

Toen **Jan Baptist Paelinck**²⁵ in juli 1905 als *vrijwilliger met handgeld* dienst nam bij het Belgische leger, gold dus nog het oude regime. Zoals veel jongens uit het boerenmilieu koos hij voor het *paardenvolk* of de cavalerie. Zo ontving hij dertig frank

²⁴ DE VOS L., *Het effectief van de Belgische krijgsmacht en de militiewetgeving, 1830-1914*, Brussel, 1985, p. 315.

²⁵ Evere, Ministerie van Defensie, HRG-A/N/Arch, Militiedossier Jan Baptist Paelinck, stamnummer 155/6420 / (20667).

soldij, wat vijf frank meer was dan het voetvolk kreeg. Daarenboven kreeg hij een premie van zestienhonderd frank, waarvan driehonderd frank bij de indiensttreding. De rest werd in meerdere schijven in de loop van de dienstdtijd uitbetaald. Hij was bovendien gelogeerd, gekleed en gevoed door het leger, wat hem een beter toekomstperspectief leek dan het armzalige bestaan van boerenknecht of fabrieksarbeider. De lonen van de arbeiders waren laag en de werkdagen, zes in een week, waren lang. Veel werknemers werkten twaalf uur, de verplaatsingen van en naar het werk niet meegerekend. In oktober 1909 zou Jan Baptist zijn jongere broer **Emiel**, over wie hij zich altijd had ontfermd, met dezelfde argumenten, overtuigen om eveneens dienst te nemen bij de cavalerie²⁶.

Op 31 juli 1914 werd de algemene mobilisatie afgekondigd en op 1 augustus 1914 werden **Jan Baptist** en **Emiel** binnengeroepen. Ze behoorden allebei tot het 5de artillerieregiment: Jan Baptist bij de 83ste (120 mm houwitser) en Emiel bij de 79ste batterij. Het 5de artillerieregiment was ingedeeld bij de 5de Legerdivisie geleid door luitenant-generaal Ruwet²⁷. De taak van het paardenvolk bij het 5de artillerieregiment was onder meer het verplaatsen van het geschut, de kanonnen.

Toevallig maakte ook de Laarnse frontsoldaat Raymond Van Laere, met de 6de Jagers te voet, deel uit van de 5de Legerdivisie, zodat de gebroeders Jan Baptist en Emiel ongeveer dezelfde veldtocht hebben meegemaakt. Althans tot 5 oktober 1914, dag waarop Raymond Van Laere sneuvelde²⁸.

De 5de Legerdivisie nam vanaf 6 augustus stelling op de Gete en wachtte de aanval af. Op 18 augustus hadden enkele schermutselingen plaats en tegenover de Duitse overmacht werd het bevel gegeven zich op de linker Dijle-oever terug te trekken. De beweging werd uitgevoerd en op 20 augustus stond de 5de Legerdivisie onder de beschutting van de forten van de Antwerpse vesting. Op 25 augustus 1914 nam de hele divisie stellingen in aan de *Verbrande brug* van Grimbergen. Daarna werden ze in de richting van Eppegem en Vilvoorde gestuurd. Op 10 september 1914 kwam de 5de Legerdivisie in contact met de vijand te Bosch en Nieuwenrode. De 11de september 1914 waren de gevechten in volle gang. Ondanks kleine successen was de linkervleugel niet bij machte nog langer aan de vijandelijke druk te weerstaan en op 13 september 1914 trok het leger zich terug op Antwerpen. De 5de Legerdivisie had nog krachtige hulp verleend aan de 4de Legerdivisie te Dendermonde. Lebbeke werd heroverd maar de actie kon niet verder worden gezet.

²⁶ Getuigenis Roger Paelinck, november – december 2007.

²⁷ LAMPAERT R., *o.c.*, pp. 73-74.

²⁸ Evere, Ministerie van Defensie, HRG-A/N/Arch, Militiedossier van Raymond Van Laere. Zie AFSCHRIFT A., Ik kom de pen in mijne hand nog eens te nemen... Een brief van frontsoldaat Raymond van Laere uit de Grote Oorlog 1914-18, *Castellum*, jg. XXI, nr. 3, 2004, pp. 31-63.

Illustratie 5. Jan Baptist Paelinck.

Illustratie 6. Emiel Paelinck.

Bij het beleg van Antwerpen vormde de 5de Legerdivisie de algemene reserve. Op 6 oktober 1914 namen afdelingen van de 5de Legerdivisie deel aan de tegenaanval tussen Duffel en Lier aan de Nete. Na zes uur hardnekkige weerstand werden onze troepen gedwongen hun nieuwe stellingen op te geven en over de Schelde naar de linkeroever te trekken.

Op 12 oktober 1914 stond het hele Belgische leger in de vlakte van de IJzer.

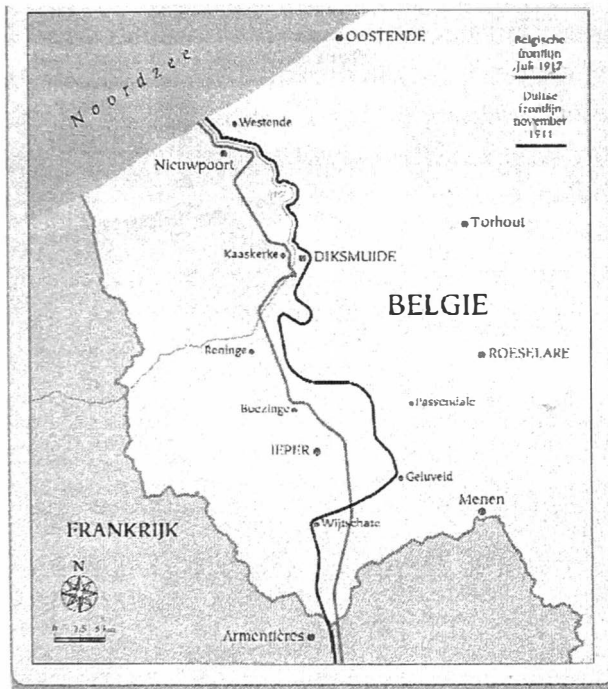
De 5de Legerdivisie lag langs de Ieperlee, van Sint-Jacobs-Kapelle tot Drie Grachten, met een bruggenhoofd te Luygem²⁹. De 7de oktober werden ze naar Lampernisse gezonden om er de algemene reserve te vormen. Op 19 oktober 1914 kreeg de 5de Legerdivisie bevel een zijaanval uit te voeren langs Vladslo en Esen ten einde de verdedigers van Keiem en Beerst te ontlasten.

1916. De eindeloze wacht aan de IJzer, ook wel *de heilige wacht* genoemd, was begonnen. Het was een periode met weinig troepenbeweging, van onverwachte schermutselingen, aanhoudende beschietingen, zware arbeid in de modder van de loopgrachten, een tijd van waken en wachten.

De 5de Legerdivisie bezette achtereenvolgens Lo, Diksmuide, Ramkapelle en

²⁹ Luigem is een gehucht van Merkem en ligt ten oosten van het gehucht "Drie Grachten". Het werd op 21 oktober 1914 door de Duitsers ingenomen.

Boezinge³⁰. Op 15 mei 1916 sneuvelde Jan Baptist te Ramskapelle. Hij bezweek onder de verwondingen aan het hoofd (schedelbreuk) en in de buik (doorboorde ingewanden) veroorzaakt door granaatscherven. Tijdens zijn overbrenging naar het veldhospitaal "Cabour" te Adinkerke, overleed hij. Hij werd begraven op de militaire begraafplaats te Adinkerke in graf nr. 1368. Op 20 maart 1925 werd het stoffelijke overschot herbegraven, op hetzelfde militair kerkhof, in graf nr. 1353.

Illustratie 7. Aanduiding van de frontlijnen van november 1914 (rechtse lijn) en van juli 1917 (linkse lijn).

Nadat de drie broers gesneuveld waren³¹, werd Emiel, door een *dépêche* van de minister van landsverdediging, luitenant-generaal De Ceuninck, weggetrokken van het front en te werk gesteld in het 1ste batterijdepot van het Centre d'Instruction d'Artillerie (C.I.A. - Seine Inférieure) in Frankrijk. Daar verbleef hij van 16 juni 1916 tot 10 november 1918. Op eigen aanvraag mocht hij na het einde van de vijandelijkheden, 11 november 1918, opnieuw het front vervoegen in de 5de batterij instructie van de spoorweg³². Hij maakte het eindoffensief mee met zijn oorspronkelijke 79ste batterij tot zijn demobilisatie, op 4 september 1919 te Xanten, Duitsland³³.

³⁰ Lyr R., *Onze Helden gestorven voor het vaderland. België's epische strijd van 1914 tot 1918. Geschiedenis en bewijsstukken*, Brussel, 1931, p. 415.

³¹ Camiel en Petrus waren al gesneuveld eind 1914. Daarover verder meer.

³² Die datum zal later door Emiel betwist worden.

³³ Evere, Ministerie van Defensie, HRG-A/N/Arch, Militiedossier Emiel Paelinck, stamnummer 155/57170, brief van kamerlid B. Van Acker (Zelee) aan minister van landsverdediging De Greef, 25 januari 1954.

Petrus Albert Paelinck werd, als dienstplichtige van de lichting 1907, soldaat 2de klasse, 1ste bataljon, 2de compagnie, bij het 11de Liniereregiment, dat ingedeeld was bij de 3de Legerdivisie, onder de leiding van luitenant-generaal Leman³⁴. Zijn actieve dienst begon op 16 november 1907.

Illustratie 8. Petrus Albert Paelinck.

Na de mobilisatie kreeg de 3de Legerdivisie bevel vanuit Hasselt op te rukken naar Luik. Op 4 en 5 augustus 1914 lag het bataljon van Petrus tussen Barchon en Evegnée. De volgende dag werd de toestand kritiek. De 3de Legerdivisie trok zich, uitgeput door zware gevechten, terug op de Gete. Na zware gevechten bij Halen en Sint-Margriete-Houtem rukte de 3de Legerdivisie op 9 september 1914 op over de Dijle te Muizen, Haacht en Rijmenam en nam het dorp van Haacht in. De 10de september 1914 sloegen ze een geweldige aanval af en 's anderendaags veroverden ze Wespelaar en het station van Haacht en Laar. Op 12 september 1914 zette de divisie haar offensief voort met het doel over het kanaal Mechelen-Leuven te komen, maar ze werden gedwongen zich terug te trekken op de bruggenhoofden van Haacht en Rijmenam. De volgende dag plooiden ze terug op Antwerpen, waar ze de sector

³⁴ LAMPAERT R., o. c., p. 73.

Dijle-Schelde bezetten. Naar het einde van de maand toe werd de toestand echter zo netelig dat ze zich op 6 oktober 1914 terugtrokken op de linkeroever van de Schelde te Temse.

De koning besliste de weerstand in het richten aan de IJzer in de hoop verbinding te krijgen met de geallieerden. Op 8 oktober 1914 marcheerde het 11de linieregiment via Lokeren naar Wondelgem en uiteindelijk werd dat regiment per trein van Drongen naar Nieuwpoort getransporteerd.

Op 19 oktober 1914 verdedigde het 11de linieregiment het bruggenhoofd van Diksmuide dat op 21 oktober 1914 met zware gevechten van man tegen man werd aangevallen. De 21ste oktober 1914 werden zware aanvallen met de hulp van Franse mariniers afgeslagen. Ze ondergingen zware beschietingen met granaten van elk kaliber. Om beurten won en week de vijand, die er niet in slaagde het bruggenhoofd van Diksmuide te veroveren. In de nacht van 25 oktober 1914 rukten de Duitsers, bij verrassing, de IJzer over en bereikten Kaaskerke. De Duitsers werden echter verslagen en de 3de Legerdivisie maakte 250 gevangenen.

*Illustratie 9. Graf van Pieter Paelinck
op de stedelijke begraafplaats van Calais.*

Tijdens de periode die nu volgde, de zgn. *heilige wacht*, werd de zieke Petrus Paelinck op 30 november 1914 per ambulance geëvacueerd naar het militair hospitaal "Concordet" te Calais. Hij bezweek er op 10 december 1914 om 01.10 uur. De overlijdensakte werd opgesteld op verklaring van Alfred Debauche, 1ste sergeant-majoor, 49 jaar en Emile Duvivier, bediende, 58 jaar. Hij werd begraven op de stedelijke begraafplaats van Calais, grafnummer 0169³⁵.

Camiel Paelinck behoorde tot de klasse van 1909. Op 4 augustus 1914 presenteerde hij zich in de kazerne van het 10de linieregiment als soldaat 2de klasse. Het 10de linieregiment was ingedeeld bij de 4de Legerdivisie, geleid door luitenant-generaal Michel, en kreeg, bij het uitbreken van de oorlog, als belangrijkste taak de vesting van Namen te verdedigen. De vijand besloot alle infanteriegevechten te vermijden en de vesting en het garnizoen te verpletteren onder een regen van granaten. Het Duitse leger volgde, na de val van Luik, langs beide oevers de Maas richting Frankrijk. Het Franse leger nam stellingen in bij de Samber. Op 23 augustus 1914 waren alle stellingen en het fort vernield en op 5 september 1914 werd aan de 4de Legerdivisie bevel gegeven zich terug te trekken.

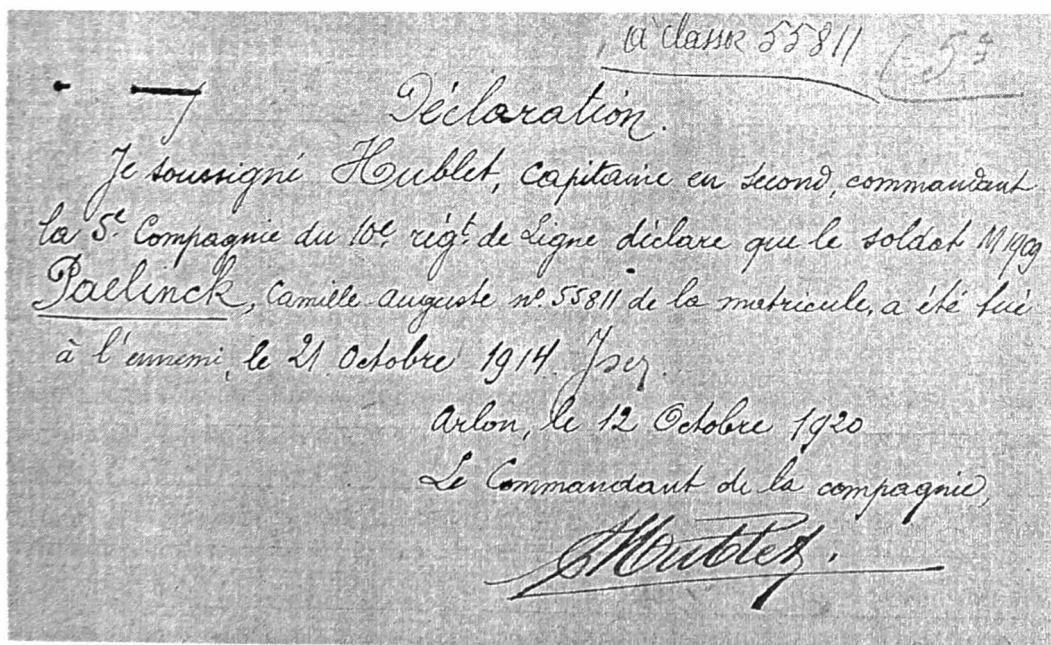
Illustratie 10. Camiel Paelinck.

³⁵ LYR R., o.c., p. 372-373.

Evere, Ministerie van Defensie, HRG-A/N/Arch, Militiedossier Petrus Paelinck, stamnummer 111/26103. http://home.scarlet.be/~Luc4don/gesneuvelden/gesneuvelden/07_paelinck13htm.

De terugtocht was moeizaam, traag en pijnlijk. De weg was versperd door wagens, die niet vooruit konden en de colonne werd achteraan en opzij bestookt door de Duitsers. De 4de Legerdivisie trok via Mariembourg, Couvin, Eteignières, Auvillers naar Liart, waar ze per trein naar Rouen en later naar Le Havre gevoerd werden. Hier scheepden ze in voor Oostende en Zeebrugge. De 5e september werd de 4de Legerdivisie heringericht te Kontich, om ingezet te worden bij de verdediging van Antwerpen. De 4de Legerdivisie bracht een bloedige nederlaag toe aan de 37ste Landwehrbrigade in de omgeving van Dendermonde. Maar vanaf 5 oktober 1914 werd de toestand kritiek en op 7 oktober 1914 begon de terugtocht naar de IJzer. Zoals reeds eerder vermeld, lag op 12 oktober 1914 het hele Belgische leger in de vlakte van de IJzer.

Negen dagen later, op 21 oktober 1914, sneuvelde Camiel te Kaaskerke-Pervijze. Hij werd begraven ter hoogte van de boerderij "Degraeve" te Stuivekenskerke. Het tribunaal van Dendermonde verklaarde officieel, in het Frans(!), *le décès du nommé PAELINCK Camille-Auguste, né à Laarne, le 29 novembre 1889, soldat au 10e régiment de ligne, n° matricule 55.811, mort pour la Belgique à Caeskerke le 21 octobre 1914*. Het verslag werd gestuurd aan de schatbewaarder van het 10de Linierregiment en de bevolkingsofficier van de gemeente Laarne. Later, op 16 september 1924, werd het stoffelijke overschot herbegraven op het militair kerkhof van Adinkerke, grafnummer 1375³⁶.

Illustratie 11. Verklaring van overlijden van Camiel Paelinck.

³⁶ LYR R., o.c., p. 397-398.

Evere, Ministerie van Defensie, HRG-A/N/Arch, Militiedossier Camiel Paelinck, stamnummer 110/55811.

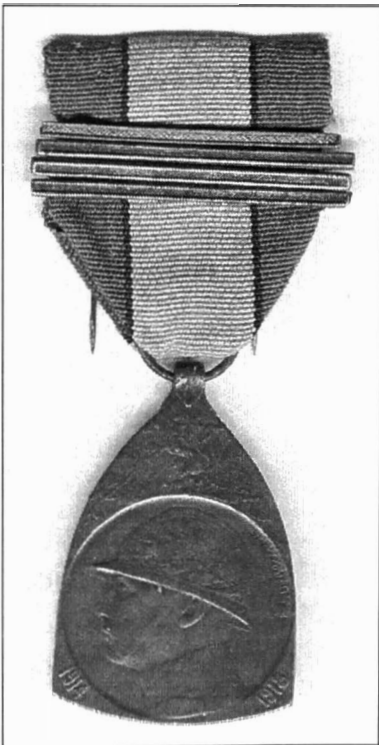
Eretekens en frontstrepen voor Emiel Paelinck.

*Illustratie 12.
De Vuurkruismedaille.*

*Illustratie 13.
De IJzermedaille, achterzijde.*

*Illustratie 14.
Overwinningsmedaille met frontstrepen.*

Na de oorlog werden de frontsoldaten, naargelang hun verdiensten, vereerd met ere-medailles en werden een aantal frontstrepen toegekend, afhankelijk van de tijd die ze aan het front hadden doorgebracht. Aan dit laatste was een niet onbelangrijke, levenslange vergoeding verbonden.

Emiel Paelinck, die de oorlog meemaakte van 1 augustus 1914 tot het eindoffensief, werd terecht vereerd met meerdere medailles (zie bijlage 2). Maar met de toekenning van slechts vijf frontstrepen voelde hij zich echter diep in zijn eer gekrenkt. Bij de jaarlijkse vaderlandslievende plechtigheden, zoals op 11 november, zag hij dat zijn kameraden fier zeven of acht frontstrepen droegen. Dat deed hem pijn en hij vond het niet rechtvaardig dat hij slechts vijf strepen op de borst kon spelden. De hogere vergoeding die hij daardoor misliep, vond hij niet belangrijk. Het was hem om de eer te doen en, zoals zijn zoon Roger getuigde: “Hij stond op zijn strepen!”. Hij trachtte dan ook met alle mogelijke middelen, onder meer met de hulp van lokale politici, te bekomen wat hij meende zijn recht te zijn. Hij richtte aanvragen en smeekschriften aan de diverse ministers van landsverdediging, aan koningin Elisabeth en aan de prins-regent Karel. De laatste brief dateert van 25 oktober 1963, vier maanden vóór zijn overlijden op 27 februari 1964.

Een overzicht:

- Op 13 november 1920 werd door tussenkomst van de oud-strijdersbond en gewettigd door burgemeester F. De Visscher, een vragenlijst *betrekkelijk het vaststellen der rechten van den strijder* ingediend. Daarin is sprake van drie frontstrepen en vergoeding van 300 frank voor het herstel der haardstede van 't Comiteit “Hulp en Bescherming”.
- Een herberekening (18 februari 1921) van de tijd doorgebracht aan het front, bracht het aantal frontstrepen op vier.
- Het Ministerie van Landsverdediging (MvL), in een brief van 4 mei 1921, vroeg of het Hoofdkwartier van het 5^e regiment artillerie kon onderzoeken of de voorschriften van art. 9, met betrekking tot het toekennen van frontstrepen voor de periode van 11 november 1918 tot 31 januari 1919, niet konden toegepast worden. Zo ja, dan had belanghebbende recht op vijf frontstrepen. Het antwoord van 18 mei 1921 was positief en op 10 juni 1921 werden vijf frontstrepen toegekend.
- Een brief van 27 mei 1921, gericht aan het Oudstrijdersfonds, gaf een berekening van de aanwezigheid aan het front en van de vergoedingen daaraan verbonden (zie bijlage 3).
- Maar een schrijven van het V.O.S. –Laarne liet aan het MvL weten dat *Emile Paelinck (...) nooit iets heeft getrokken wegens frontstrepen en ook nooit is te weten gekomen hoeveel frontstrepen er hem werden toegekend*³⁷!
- Het MvL liet op 4 december 1928 weten dat de uiterste datum tot ontvankelijk-

³⁷ Evere, Ministerie van Defensie, HRG-A/N/Arch, Militiedossier Emiel Paelinck, stamnummer 155/57170, brief van 28 oktober 1928.

heid was vastgesteld op 15 januari 1920, vervolgens op 15 februari 1921 en vervolgens, bij uitzondering, op 15 januari 1923 gebracht. *Welnu, vóór 25 oktober 1928 is er mij geenerlei aan vraag betreffende voornoemde soldaat toegestuurd.*

- In een nieuw schrijven van 22 oktober 1930, via V.O.S.-Laarne wenscht Paelinck Emiel te bekomen: *1^e het brevet en juweel van het oorlogskruis, 2^e het brevet en juweel der militaire decoratie. Verder wenscht de aanvrager, die over en bewijs beschikt van VIJF frontstrepen, te weten of hij geen aanspraak kan maken op al de frontstrepen, t. t. z. ACHT.*
- Een interne brief van het MvL vroeg de bevoegde dienst op 12 december 1930 de aanwezigheid aan het front nog eens te bekijken. Belanghebbende beweerde namelijk dat hij al op 18 augustus 1918 terug aan het front was.
- In een antwoord van (onleesbaar) februari 1931 liet de Dienst van het Militaire Personeel weten dat bij KB nr. 11605 van 2 mei 1922, aan belanghebbende het Oorlogskruis met palm werd toegekend.
- Een schrijven van 20 mei 1931 meldde aan VOS-Laarne dat aan Emiel Paelinck, gelet op zijn verplaatsingen tijdens de veldtocht, bij toepassing van de wet van 25 augustus 1919, niet meer dan vijf frontstrepen kunnen toegekend worden. Hij is in het geheel slechts gedurende 37 maanden en 5 dagen, zegge van 1 augustus 1914 tot 15 juni 1917 en van 11 november 1918 tot 31 januari 1919 aanwezig geweest bij zijn eenheid.
- De toekenning voor het verlenen van het militaire ereteken 2e klas werd op 3 april 1931 afgewezen door een beslissing van de commandant van de 3de compagnie artillerie: *l'intéressé ayant subi de nombreuses punitions.* In totaal kreeg hij 80 dagen politiekamer en 17 dagen *cachot* te verwerken.

De lijst van bestraffingen die Emiel moest ondergaan is inderdaad indrukwekkend, wat zijn zoon Roger helemaal niet verbaast:

Mijn vader was iemand die zich moeilijk strikt aan de reglementen kon houden. Hij hield er van te doen wat hij wilde en durfde zijn oversten van antwoord dienen, wanneer iets hem niet aanstond. Ik heb hem vaak volgend verhaal horen vertellen: Toen zijn compagnie, tijdens het eindoffensief, in de buurt van Gent lag, besloot hij met een Waalse vriend, een bezoek te brengen aan zijn vrouw. Hij kon het niet verdragen dat zijn gezin in de miserie zat, terwijl hij alles had wat hij maar wenste. De twee vrienden laadden hun kar met allerlei voedsel uit de legervoorraad en reden met paard en kar naar Laarne. En of ze welkom waren!

De belangrijkste overtredingen, meestal met recidive, waren:

- Afwezigheid op het *appel*.
- De nacht doorgebracht buiten het kampement en de adjudant bespot, die hem beval de gevechtseenheid te vervoegen.
- Getracht zich pakjes toe te eigenen, die voor anderen bestemd waren.

- Arrogant antwoorden wanneer hij een opmerking kreeg.
- Zich rechtstreeks tot de kolonel gewend om een opgelegde straf aan te klagen.
- Afwezig geweest van 8 u 's morgens tot de volgende dag 6u.
- Dronkenschap en roken in het *kantonnement*.
- Nagelaten de paarden te verzorgen...
- Op 26 oktober 1947 richtte Emiel een brief aan koningin Elisabeth (zie bijlage 4). In het antwoord van 1 december 1947 (zie bijlage 5) werden dezelfde argumenten herhaald: 37 maanden en 5 dagen aanwezigheid aan het front geven recht op 5 frontstrepen.
- Een nieuwe poging van 25 januari 1954, ditmaal een brief van volksvertegenwoordiger B. Van Acker uit Zele, gericht aan generaal De Greef, minister van landsverdediging, leverde niets op.
- Via de Nationale Strijdersbond en ondertekend door burgemeester J. Walrave, werd op 19 juli 1962 een aanvraag gedaan tot toekenning van de herinneringsmedaille van de regering van koning Albert I. De medaille werd toegekend (zie bijlage 2).
- Volksvertegenwoordiger Jules De Pauw (Wetteren) deed op 22 september 1963 nog een laatste poging om alsnog zeven frontstrepen voor Emiel te bekomen.
- Het antwoord van 25 oktober 1963, ondertekend door P. W. Segers, verschilde in niets van de vorige.

Op 27 februari 1964 overleed Emiel Paelinck, met het bittere gevoel dat hem onrecht was aangedaan. De overheid had zich strikt aan de letter van de wet gehouden. Het feit dat de drie gebroeders Jan Baptist, Petrus en Camiel voor het vaderland waren gesneuveld, werd nooit als een argument aanvaard voor het toekennen van enkele supplementaire frontstrepen. Dit was niet in de wet voorzien.

Bronnen.

Geschreven bronnen.

Beveren, Rijksarchief, Modern Archief Kalken, Bevolkingsregister Kalken, 1847-1866.
 Beveren, Rijksarchief, Inventaris van het archief van het vrederecht te Wetteren. Oud bestand 1795-1790, toegang R 367.
 Evere, Ministerie van Defensie, HRG-A/N/Arch, Militiedossiers gebroeders Paelinck.
 Laarne, Gemeentearchief Laarne (GAL), Bevolkingsregister Laarne, 1881-1910.

Mondelinge bronnen.

Gesprekken met Roger Paelinck, november-december 2007.

Literatuur.

AFSCHRIFT A., Ik kom de pen in mijne hand nog eens te nemen... Een brief van frontsoldaat Raymond van Laere uit de Grote Oorlog 1914-18, *Castellum*, jg. XXI, nr. 3, 2004.
 BERNARD H., *L'An 14 et la campagne des illusions*, Brussel, 1983.

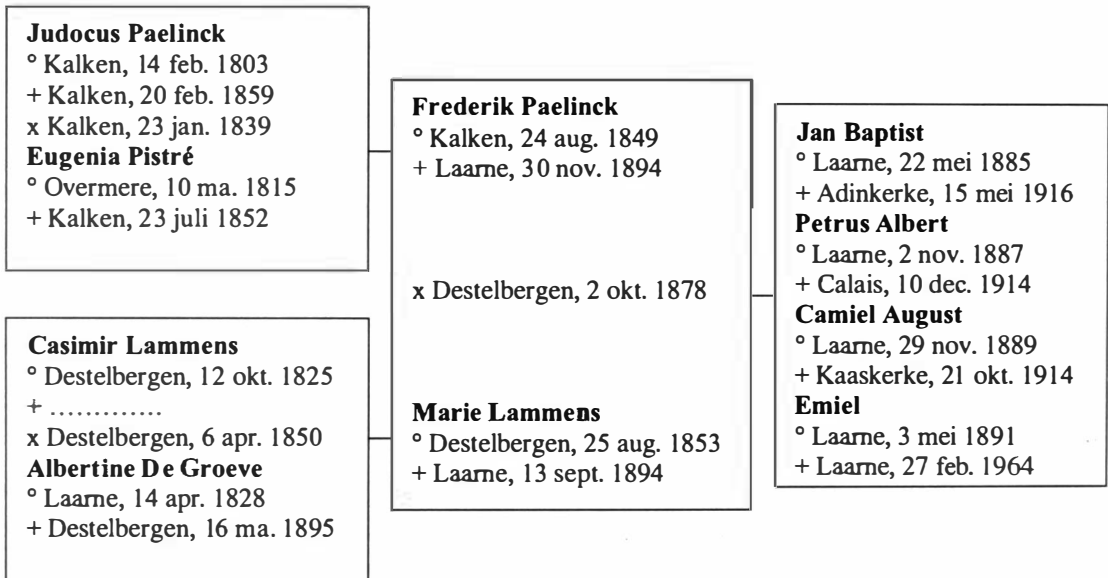
DE VOS L., *Het effectief van de Belgische krijgsmacht en de militiewetgeving, 1830-1914*, Brussel, 1985.

http://home.scarlet.be/~Luc4don/gesneuvelden/gesneuvelden/07_paelinck13htm.

LAMPAERT R., *België in oorlog – 1914: de Inval. België tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Erpe, 1994.

LYR R., *Onze Helden gestorven voor het vaderland. België's epische strijd van 1914 tot 1918. Geschiedenis en bewijsstukken*, Brussel, 1931.

Bijlage 1. Ouders en grootouders van de broers Paelinck.

Bijlage 2. Lijst van toegekende eretekens aan Emiel Paelinck.

KONINKRIJK BELGIE

*De Minister van Landsverdediging heeft de eer te laten weten
dat de hiernavermelde eretekens werden toegekend*

aan de Heer **PAELINCK Emiel**

- De IJzermedaille, Koninklijk Besluit Nr 16469 van 4 oktober 1923 ;
- Het Vuurkruis, 7 juni 1934 ;
- De Overwinningsmedaille, 7 juni 1934 ;
- De Herinneringsmedaille van de Oorlog 1914-1918 met vijf frontswrepen, 7 juni 1934 ;
- Het Oorlogskruis met Palm, Koninklijk Besluit Nr 1790 van 21 juli 1937,
voor : *"De moed en de toewijding waarvan hij blijkt heeft gegeven tijdens zijn lange aanwezigheid
aan het front."* ;
- Het Kruis van Ridder in de Orde van Leopold II met zwaarden,
Besluit van de Prins Regent Nr 6952 van 8 april 1950 ;
- Het Kruis van Ridder in de Kroonorde met zwaarden,
Koninklijk Besluit Nr 3686 van 8 april 1955 ;
- De Herinneringsmedaille van de Regering van Zijne Majesteit Albert I.

Brussel 13 oktober 2006.

De Chef van de Ondersectie Notariaat,
Per order

Eric NIEDERPRUM
Kapitein-commandant

Bijlage 3. Schrijven van 27 mei 1921.

84

MINISTÈRE
DE LA
DÉFENSE NATIONALE

1re DIRECTION GÉNÉRALE
—
3e DIRECTION
—
8⁶^e BUREAU *les*
—
5e SECTION

N° 57170

Bruxelles, le 27-5 1921

NOTE POUR LE FONDS DES COMBATTANTS

RENSEIGNEMENTS RELATIFS AU NOMMÉ :

Nom : *FAELINCK* /

Prénoms : *Emile* /

Régiment : *5e d'Artillerie* /

Grade et position : *Soldat 2e Cl. V. C. 1909* /

Né à *Laerne* /, le *3/5/91* /

2625 - (i) trente-cinq mois de présence au front.

850 - (i) dix-sept mois de présence à l'arrière.

3475 - inéant mois de privations des droits à
dotation.

L'Officier vérificateur,
J. Kint

Le Ministre de la Défense Nationale,
Par ordre :
POUR LE DIRECTEUR GÉNÉRAL,
Le Directeur-Délégué,
Fr. le Chef de Bureau
Bernard

4 OCT 1921

(2) En toutes lettres sans rature ni surcharge.

B 3410. Imp. L. G. M. - 200.000 ex.

Recous 600
Bot 300
900
900
2575

Bijlage 4. Schrijven van Emiel Paelinck van 26 oktober 1947.

Laarne Den 26-10-1947

2 B^e 1ste Luit

Kal. 1 chff. 125/2/10 216 adam

2/10/47

LANDSVERDEDIGING A. T. SEC. (KASINET)	1/1
28 XI 1947	
DEC. 1 NR 66 F 8	2/1

De ondergeteekende Oudstrijder uit den
Eorlog 1914-1918 Paelinck Emiel van de
5de Divisie. Artillerie 29de Batterie.
en wonende te Laarne 216 Adam 657 Tre.
Gest. Vlaanderen

Leent de Gerbiedende Vrijheid om u te vragen voor
tusschenkomst in mijne moeilijke toestand
te weten 216 Adam als Broeder van 3 gevallen
soldaten op het front voor den vijand door het
vervullen van hun plicht
ben ik in 1917 bij besluit van den Minister van
Eorlog achter het front gestuurd wegens het gewaar
en de verliezen die reeds geleden hadden
Doek op mijn aanvraag was ik terug op het front
voor het beëindigingsoffensief

216 Adam nu 216 Adam bij het toekennen der frontstrepen
voel ik mij zeer benadeeld mijn kameraden hebben
8 frontstrepen ik heb er maar 5 dat is voor mij een
groot verlies en al zoo vele jaren

u zult derhalve vragen waarom zoo lang gewacht
ewel 216 Adam ik heb altijd geloofd in de woorden
van onze groote aanvoerder Koning Albert den 1ste
dat wij alles zouden bekomen in rechte en in feite
en in die woorden geloof ik nog altijd

Daarom 216 Adam wend ik mij tot u gij die zoo
goed gemeest zijt voor ons op het front in de lange
jaren van ellende die mij zoo zwaar getroffen hebben
nuar plicht gaat voor alles

216 Adam ik verhoop 216 Adam door uwe tusschenkomst
verbetering te zien brengen in mijne nadeelige
toestand

Met beleefde groeten

Paelinck Emiel

Bijlage 5. Antwoordbrief van 1 december 1947.

Antwoord door het Kabinet gevolgd aan n° 66. F. 8. dte 1-12-1947

MINISTÈRE
DE LA DEFENSE NATIONALE
MINISTERIE
VAN LANDSVERDEDIGING

Bruxelles, le 194...
Brussel, der

Mijnheer,

In antwoord op uw brief van 26 October l.l. van Hare Majesteit Koningin Elisabeth gericht en welke mij voor bericht en behandeling overgemaakt werd, heb ik de eer u te laten weten dat de bepalingen der Wet van 25-8-1919 aangepast aan de overplaatsingen welke u tijdens de Veldtocht 1918 ondergaan hebt, niet toelaten u meer dan vijf front strepen te verliezen.

Indedaad u telt slechts 3½ maand en 5 dagen aan-
wezigheid bij eenheden of diensken waar die tekens toege-
kend werden, te weten: van 1 Sept 1914 tot 15 Juni 1917 en
van 11 November 1918 tot 21-1-1919.

In de eerste periode zijn u 12 maand bekend volgens
artikel 4 lid 1 der voormelde wet wegens uwe verplichte
overplaatsing naar het Luitenant opleidings centrum op
16-6-1916.

De tussenuimte, te zeggen van 16-6-1917 tot 10-11-1918,
gedurende dewelke u verder in het opleidingscentrum
verbleven hebt, mag voor de gemiddelde strepen niet in
aanmerking komen.

Daar de onderbrekingen en uitveringen der wet
aan ieder oudstijder met nauwkeurigheid en gerechtig-
heid moeten aangepast worden, kan ik tot mijn spijt,
aan uw verzoek geen voldoening geven.

Hoogachtend

Dr. Deelinck Emiel
57 Meirhoek
Luerna - D.V.

MINISTÈRE VAN LANDSVERDEDIGING
NEENDE L. PERSONNEEL
Bureel
1ste Onderafdeeling
INDICATEUR N°
AANWIJZER N° 62/65491/12
ANNEXE
BIJLAGE
OBJET :
VOORWERP :
REPOSE :
ANTWOORD :
au N°
op N°
du 194...
van
Minutée par :
Gesteld door :
Copiée par :
Afgeschreven door :
Collationnée par :
Tegengelezen door :

17140 - I. C. M. / I. T. - 100.000 ex

LAARNSE EN KALKENSE EMIGRANTEN NAAR HET “BELOOFDE LAND” (1844-1921)¹.

Luc De Ruyver en André Van De Sompel

Opzet.

De studie over emigratie van Kalkense en Laarnse gezinnen of personen naar de Verenigde Staten van Amerika, Canada en Argentinië ter gelegenheid van OMD 2006 was vooral gebaseerd op de gegevens uit documenten die werden opgemaakt bij vertrek uit Antwerpen (de Venesoenrapporten), scheepsregisters en gegevens uit de documenten die werden opgemaakt bij aankomst in de Verenigde Staten van Amerika op Ellis Island² in New York.

In deze studie toetsten we die gegevens aan de documenten van de bevolkingsregisters en de registers van in- en uitwijking voor Kalken en Laarne. Last but not least werd beroep gedaan op de gegevens uit de verzameling bidprentjes van Petrus De Wilde.

We kregen daardoor een beter beeld van de emigranten uit Kalken en Laarne, vooral voor de periode 1902 – WO I.

Hoe die emigranten in het beloofde land ontvangen werden en hoe ze er in slaagden zich naar een betere toekomst te werken, waren voor deze studie relatief onbelangrijke onderzoekspunten.

Inleiding.

De nieuwe politieke democratische structuren in de 19de eeuw betekenden voor de doorsnee arbeider of kleine landbouwer geen materiële welstand. De Vlamingen probeerden het hoofd boven water te houden door naast hun kleine landbouwbedrijven nog wat te weven tijdens de winter terwijl hun echtgenote aan het spinnewiel haar tijd doorbracht. Veel landbouwers hadden te weinig land om hun grote gezin te onderhouden. Anderzijds werkten mensen in de stad in de fabrieken tegen lage lonen. Sommige avonturiers trokken naar Noord-Frankrijk om er op de grote boerderijen de “campagne” te gaan doen. Anderen waagden het de grote plas over te steken naar de Verenigde Staten, Canada en Zuid-Amerika om daar hun geluk te beproeven.

De afschaffing van de slavernij in de Verenigde Staten en in Canada in 1865 zorgde er voor een gebrek aan arbeidskrachten. De slaven werkten in het Zuiden vooral in

¹ Bewerkte versie van DE RUYVER L., Laarnse en Kalkense emigranten naar de Verenigde Staten van Amerika, begin 20ste eeuw tot de periode vóór WO I, *Vruchten van het platteland 12 (OMD 2006)*, Laarne, 2006, pp. 47-56. Met dank aan Eric Balthau.

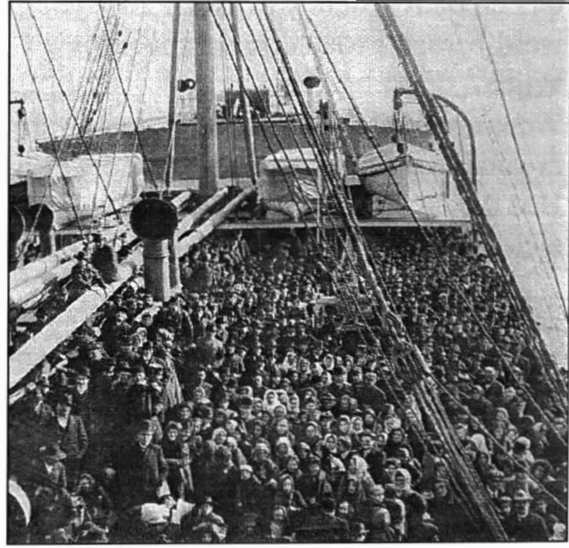
² Een brand vernielde een groot deel van de gegevens uit de periode 1892-1897.

de landbouw maar ook in het Noorden was er een gebrek aan werknemers door een groeiende industrie. Anderzijds kampte Vlaanderen met een grote werkloosheid waardoor de overheid besloot emigratie te subsidiëren om de werkloosheid uit te voeren naar Amerika. In de Verenigde Staten en het dun bevolkte Canada konden gronden goedkoop verworven worden wanneer men bereid was deze gedurende meerdere jaren te bewerken³.

De overtocht gebeurde per schip. Al naargelang de materiële welstand of status kreeg men een plaats in het schip. De armsten zaten onderaan in het tussendek in erbarmelijke omstandigheden. Voor die “derdeklassepassagiers” of “tussendekspassagiers” was de leefruimte berekend op één vierkante meter per persoon (zie illustraties 1 en 2). In totaal waren er per vaart 1000 tot 1500 passagiers aan boord. De rapporten van Eugène Venesoen⁴ verschaffen ons gegevens over hen die de grote reis waagden. De haven van Antwerpen was tussen 1850 en 1930 een belangrijke vertrekplaats voor landverhuizers uit heel Europa.

Illustratie 1. Tijdens de overtocht.

Illustratie 2. Tijdens de overtocht.

Veel landverhuizers hadden schrik letterlijk “de boot te missen” waardoor ze minstens een dag op voorhand in Antwerpen arriveerden en aangewezen waren op de “emigrantenhôtels”. Die hôtels waren meestal eigendom van de rederijen en die ver-

³ MUSSCHOOT D., *Wij gaan naar Amerika: Vlaamse landverhuizers naar de Nieuwe Wereld 1850-1930*, Tielt, 2002, p. 24-26.

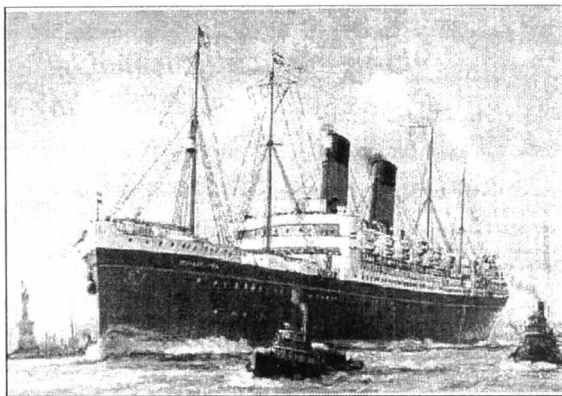
⁴ De Belgische regering benoemde Eugène Venesoen in 1892 tot rijkscommissaris voor de Landverhuizing in Antwerpen. Vanaf augustus 1896 schreef hij rapporten over de emigratie (op basis van vragen aan de emigranten, maar alleen van reizigers in 3e klasse) die hij maandelijks aan de regering stuurde. De eerste rapporten vermelden alleen de naam, het beroep en de bestemming van de emigrant. Vanaf 1899 wordt de informatie uitvoeriger. De rapporten lopen tot 1914, het jaar waarin Venesoen met pensioen ging.

dienden op die manier twee keer geld met de avonturiers. Ook logementhuizen probeerden hen voor een nacht uit de nood te helpen, met de meest schrijnende toestanden tot gevolg⁵.

Het was vooral de rederij “Red Star Line” die vanuit Antwerpen de emigratie in de praktijk bracht: zij was eigenaar van een aantal schepen, onder andere de SS Vaderland, de SS Friesland, de SS Belgenland en de SS Westernland. Daarnaast huurde die rederij nog enkele schepen om de reizigers vanuit Antwerpen over de grote plas te brengen. Tussen 1870 en 1935 verscheepte deze rederij naar schatting drie miljoen passagiers naar Amerika.

Illustratie 3. Reclameaffiche van rederij Red Star Line.

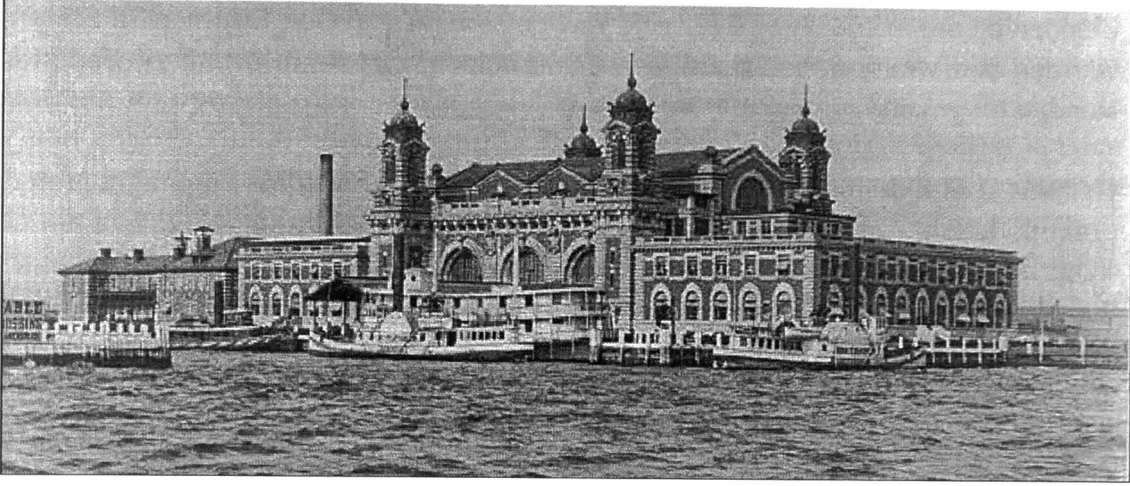
Illustratie 4. Het stoomschip de SS Zeeland, 1901.

Ellis Island, een eiland in de haven van New York, deed van 1 januari 1892 tot november 1954 dienst als grenspost voor aankomende nieuwe immigranten die zich in de VS wilden vestigen. Vóór 1892 vonden de hier uitgevoerde controles plaats in Castle Clinton op Lower Manhattan onder de jurisdictie van de staat New York.

Op Ellis Island dienden de kandidaat-immigranten onder andere medische tests te ondergaan. Het gebouw, waarin die testen gebeurden, telde zoveel treden dat degenen die de boottocht al overleefd hadden in feite al hun test aan het afleggen waren vooraleer ze een arts hadden gezien.

Na 1920 werd het veel moeilijker om te emigreren naar de Verenigde Staten van Amerika: men moest onder andere aan strengere gezondheidscriteria voldoen en kunnen lezen en schrijven.

⁵ MUSSCHOOT D., o.c., p. 77-78.

Illustratie 5. Ellis Island, gelegen in het zicht van New York City, in de monding van de Hudsonrivier.

Canada oefende in die periode een minder grote aantrekkingskracht uit op de Vlamingen. Er weken tussen 1892 en 1899 ongeveer 4000 Belgen uit naar Canada en anderzijds ruim 14.000 naar de Verenigde Staten⁶. In 1901 woonden er volgens de tienjaarlijkse volkstellingen 2.994 Belgen in Canada terwijl er in 1911 9.664 Belgen uitgeweken waren en in 1921 waren dat er al 20.234. In Canada zou de grootste emigratie pas na de Tweede Wereldoorlog plaatsvinden.

In deze studie wordt tweemaal een familie vermeld die na een kort verblijf in Canada naar de Verenigde Staten van Amerika trokken.

I. De eerste Laarnenaren en Kalkenaren naar het “Beloofde Land”, periode tot omstreeks 1900.

In het hedendaags archief van Kalken, bewaard in het Rijksarchief te Beveren, bevindt zich onder nummer 178 de bundel *Volksplanting: St.-Thomas te Guatemala, 1844*. Die bundel bevat enkel algemene gegevens over die kortstondige Belgische kolonie, zonder verwijzing naar Kalkenaren die er eventueel naar toe zouden zijn getrokken of gestuurd⁷.

⁶ JOURNÉE M., *Go West! Een verhaal van Vlaamse emigranten naar Canada*, Brugge-Oudenaarde, 2006.

⁷ Op 7 januari 1841 werd de Belgische Maatschappij van Volksplanting bij KB bekrachtigd. De Belgen zouden lege gebieden in Guatemala bevolken en de landbouwproductie en infrastructuur verbeteren in ruil voor een monopolie over bosbouw, met commerciële en fiscale voordelen. Op 16 maart 1843 vertrokken schepen vanuit Antwerpen en Oostende naar Santo Tomas, met een kleine honderd kolonisten, vooral mensen uit lagere sociale milieus. De volksplanting kent door grote sterfte onder de nieuwe kolonisten en financiële problemen weinig succes. In 1856 verbrak België de banden met de kolonie, waar sindsdien de er toen nog aanwezige Belgen op privé-initiatief plantages begonnen. Verdere info in: LEYSBETH N., *Histoire de la colonisation belge à Santo-Tomas Guatemala*, Brussel, 1938.
VAN DEN BOSSCHE S., *Een kortstondige kolonie. Santo-Tomas de Guatemala (1843-1854)*, Tielt 1997.

Bericht aan de landverhuizers.

Van verschillende kanten vernemen wij dat landverhuizers hen hebben laten bedriegen en naar vreemde landen zenden en slechts ondergang en ellende hebben ontmoet daár waar zij meenten fortuin te vinden.

Wij smeeken alle dezen die van zin zijn hen in een van deze streken te gaan vestigen van niet te vertrekken voór dat zij de Maatschappij Sint Raphaël geraadpleegd te hebben.

De landelijke afgevaardigde, of de bijgevoegde schrijver M. Stanislas d'Ydewalle, te St Andries, bij Brugge, of de algemeene schrijver graaf Waldbott te Buxheim, Souabe, Beieren, zullen hen elk in het bijzonder inlichten nopens hunne kans van gelukken in de verschillende landen. Zij zullen hen langs den overkant van den Oceaan aanbevelen aan hunne briefwisselaars wier verkleefde hupen hun toe aten al van vele gevaren te ontgaan aan dewelke zij gemeenlijk zijn blootgesteld. De maatschappij Sint Raphaël, wier diensten heel en al kosteloos en belangeloos bewezen worden, doet niet de min te voorchoot van geld; zij is dus maar van dienste voor dezen die reeds over eenig geld beschikken.

*Illustratie 6. Regelmatig
verschenen in dag- of
weekbladen artikels die
kandidaat-emigranten op het
hart drukten niet lichtzinnig
tot emigratie te besluiten.
Uittreksel uit het voorblad
van De Scheldegalm,
6 november 1898.*

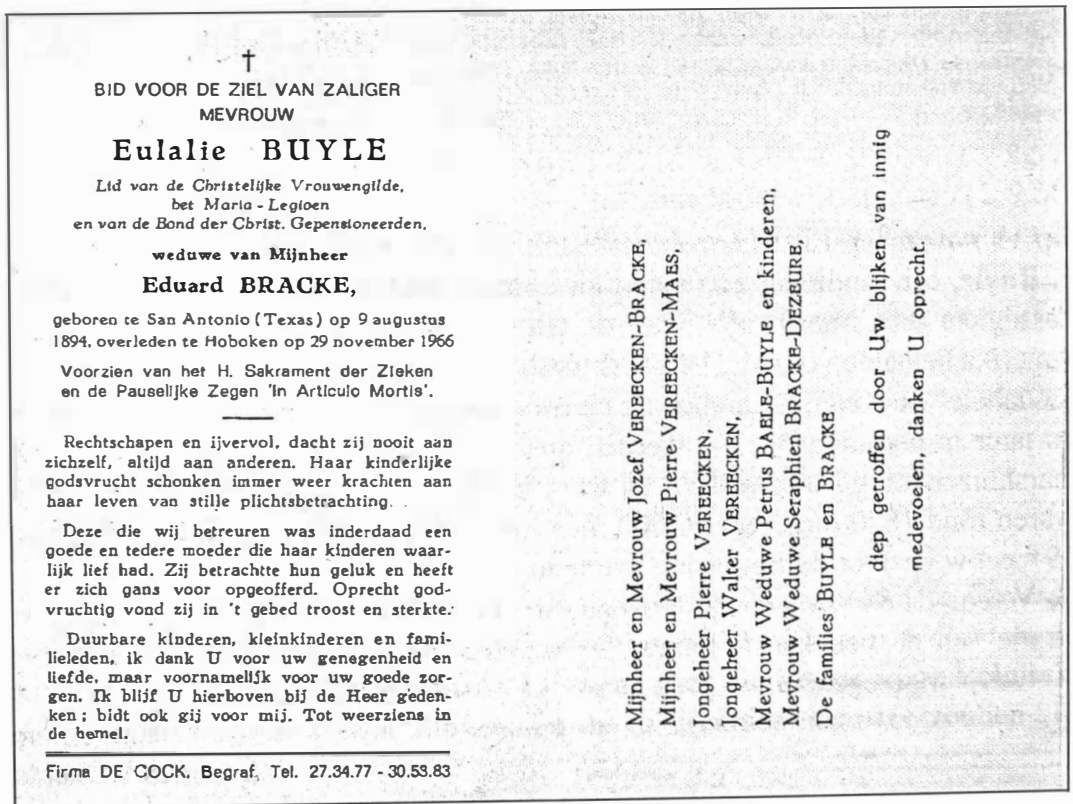
Op 19 november 1855 vertrok de “Sealink” naar de Verenigde Staten. Een zekere F. Buyle, een landloper afkomstig uit Laarne, was één van de negentien Belgische passagiers aan boord. Het was zo dat sommige gemeenten de overtocht naar Amerika betaalden om niet langer de onderhoudskosten te moeten betalen voor “niet rendabele” bewoners⁸. Landlopers en bedelaars die door de politie werden opgepakt en later in herhaling vielen, werden opgesloten in krankzinnigengestichten, bedelaarshuizen of gevangenissen. In de drie Belgische instellingen voor landlopers waren rond 1870 ongeveer 20.000 mensen ondergebracht. Al in het midden van de 19de eeuw besloot de Belgische overheid dan ook de tickets voor de overtocht naar de Verenigde Staten en andere overzeese gebieden te laten betalen door de administratie van de bedelaarskolonies. De praktische zaken werden door de Provincie Antwerpen geregeld⁹.

⁸ VAN DER HAEGHE J., KINNIVÉ D., SCHILDERS M., *Emigranten naar Amerika*, Antwerpen, 1992 - herdruk 1995, p. 164-166.

GUBIN E., NANDRIN J.-P., *La Belgique libérale et bourgeoise 1846-1878*, in WITTE E., GUBIN E., NANDRIN J.-P., DENECKERE G., *Nouvelle Histoire de Belgique, Volume 1: 1830-1905*, s.l., 2005, pp. 14-16.

⁹ MUSSCHOOT D., o.c., p. 42-45.

Omstreeks 1889 trok smid **Theophiel Buyle** (°Kalken, 1853) met zijn echtgenote **Maria Sidonia Vervaet** (°Wetteren, 1852) en kinderen **Maria** (°Kalken, 1886)¹⁰ en **Maria Ludovica** (°Kalken, 1888) vanuit de Provinciebaan in Kalken naar Texas. In de bevolkingsregisters werd geen melding gemaakt van hun emigratie, maar volgens de mondelinge overlevering moet het jonge gezin kort na de geboorte van Ludovica naar Texas getrokken zijn. Na de geboorte van een **Eulalie** (°San Antonio, 1894) kon de familie een zekere welvaart bekomen. Het gezin keerde terug naar Kalken en woonde er een tijdlang in de Colmanstraat. De gezinsleden werden in Kalken uitgeschreven met bestemming Wetteren, waar een hoeve gekocht was, op 25 oktober 1907¹¹. De terugkeer naar het vaderland bracht de ouders echter geen geluk. Zij overleden kort daarna en de kinderen moesten het alleen rooien zien te rooien, met een beperkte kennis van de Nederlandse taal¹².

*Illustratie 7. Bidprentje van Eulalie Buyle,
geboren in 1894 in San Antonio, Texas.*

¹⁰ Maria Buyle huwde met Petrus Baele en overleed te Destelbergen in 1980.

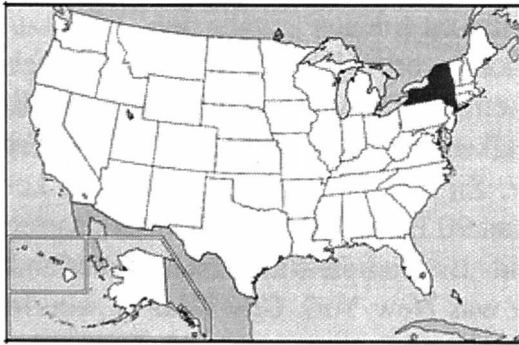
¹¹ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1881-1890, f° 383 en 1901-1910, f° 459.

¹² De gegevens over het gezin Buyle-Vervaet werden verkregen tijdens een gesprek met Simone Baele (°Laarne, 1943), Leeweg, Laarne.

II. Naar de Verenigde Staten, kort na de eeuwwisseling 19de-20ste eeuw.

1. Leden van de Kalkense familie Rassaert in New York City.

De SS Zeeland vertrok vanuit Antwerpen naar New-York op 21 februari 1903 met onder meer **Georges Van de Putte** (°Oost-Rozebeke, 1873) aan boord. Handelsreiziger Georges Van de Putte was in Kalken op 17 juni 1902 gehuwd met Marie Rassaert (°Kalken, 1865). Het gezin woonde in Kalken, in de woning Dorp 25¹³. Georges had bij de emigratie 200 Belgische franken mee en bleek zowel Nederlands als Frans te spreken. Ook zijn echtgenote **Marie Rassaert** maakte de reis mee. Georges vond in New York een betrekking als bediende en trok in bij (vermoedelijk) ene Ducatillon, die er reeds tien jaar hotelhouder was¹⁴. We vermoeden in elk geval dat de in het scheepsregister genoteerde naam, namelijk *De Catin Leferre*, verwijst naar de naam Ducatillon en dat is een link naar de familie Rassaert. Maria's zuster Joanna (°Kalken, 1874) was namelijk gehuwd met journalist en politicus Leonce Theophiel Cesar Ducatillon (°Waregem, 1864). Georges Van de Putte kan dus onderdak gevonden hebben bij een aangetrouwde schoonbroer.

Illustratie 8. Situering van de staat New York.

Marie Rassaert was de oudste dochter uit het gezin van elf kinderen van Willem Evrard Rassaert (Gent, 1831 - Kalken, 1897) en Maria Piscador (Wetteren, 1845 – Baisy-Thy, 1919). Evrard Rassaert was decennialang weefmeester in het leerwerkhuis van Kalken en had in de jaren 1890 in de Vromondstraat de voorloper van de Tissage de Kalken gesticht. Zijn vrouw was kleermaakster. Het gezin raakte vermoedelijk in financiële moeilijkheden na het overlijden van Willem Evrard Rassaert in 1897. Zijn weduwe en Maria Rassaert baatten nog tot in 1902 een textielwinkel-tje in de Vromondstraat uit. Kort daarna zouden zowel Maria Piscador als haar kin-

¹³ Laarne, Gemeentearchief Kalken (GAK), Bevolkingsregister, periode 1901-1910, f° 13.

¹⁴ BAUWENS G., DERUYTER R., PALMANS J., *Belgische emigranten naar Amerika 1903-1904, II*, Antwerpen, 1996, p. 21.

deren Kalken verlaten¹⁵. Een deel van de familie (onder andere de moeder) kwam terecht in het Brabantse Baisy-Thy, een ander deel van de familie koos voor emigratie naar de Verenigde Staten van Amerika.

Het eerste verblijf van Marie Rassaert in New York was van korte duur.

Op 4 februari 1905 vertrok de SS Finland naar New-York¹⁶ met aan boord Maria Rassaert die voor de tweede maal naar haar echtgenoot Georges Van de Putte trok. Georges woonde toen in New-York in de Grovestreet 39. Hij werkte in de grootstad als bediende in een spiegelwinkel en verdiende toen 14\$ per week. Maria had ondertussen een weinig Engels geleerd.

Haar jongere broer, **Jerome Charles Pieter Rassaert** (°Kalken, 1881), was eveneens aan boord van de SS Finland die op 4 februari 1905 vanuit Antwerpen vertrokken was naar New-York. Jerome had tijdens de periode 1903-1905 als beenhouwer in Antwerpen gewerkt. Jerome trouwde op 20 januari 1912 voor de Katholieke kerk in *Neo-Eboracensi* (Latijn voor New York) met Lucia Sempe.

Een andere broer, namelijk **Edmond Rassaert** (°Kalken, 1871), kwam op 10 februari 1906 aan te New York. Hij was toen 35 jaar en vrijgezel. Hij was met de SS Lucania vertrokken uit Liverpool om er zijn broer Jerome in New York City op te zoeken. Hij had 23 dollar op zak.

We weten niet of Edmond werkelijk vrijgezel was dan wel getrouwd was. Dat zouden we althans kunnen afleiden uit het feit dat ene **Emilie Clara Libbrecht** (°Kalken, 1876) uit Kalken op 19 juni 1906 vanuit Antwerpen met de SS Finland te New York aankwam¹⁷. Zij was 30 jaar en gehuwd, en kon lezen en schrijven. Ze maakte de overtocht met 90 Belgische frank op zak, daartegenover stond dat ze zelf haar ticket had betaald. Bovendien was ze het Nederlands en het Frans machtig. Haar eindbestemming was New York City waar ze wou intrekken bij haar echtgenoot Edmond Rassaert aan de Perrystreet nr. 45. Edmond werkte toen in een piano-fabriek en verdiende 13\$ per maand.

Wat er verder exact gebeurd is, konden we nog niet achterhalen. Zeker is dat Edmond naar Kalken terugkeerde om op 10 januari 1908 te verhuizen naar Baisy-Thy, de woonplaats van zijn moeder. Mogelijk maakte hij reeds datzelfde jaar opnieuw een trip naar New York. Op 12 november 1909, kwam hij vanuit Liverpool met de SS Lusitania opnieuw op familiebezoek bij broer Jerome die nog steeds in New York City woonde. Edmond was toen 38 jaar, ongehuwd en glasblazer van beroep. Het scheepsregister vermeldt expliciet dat hij *non immigrant* was; hij kwam dus enkel op familiebezoek.

Volledigheidshalve willen we vermelden dat een ander lid van het gezin Rassaert,

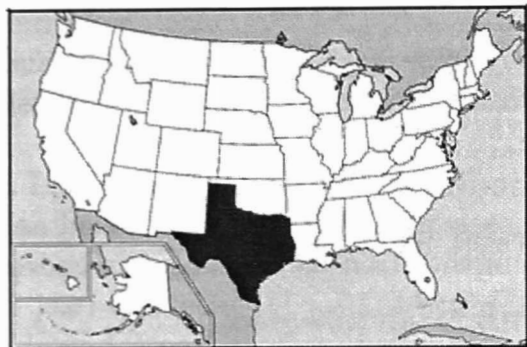
¹⁵ VAN DE SOMPEL A., Enkele gegevens over een Kalkense dorpsweverij eind 19de eeuw – begin 20ste eeuw: van de Tissage Ed. Rassaert tot de Tissage Mécanique de Calcken S.A., *Castellum*, jg. XVI, nr. 3-4, sep-dec 1999, p. 86-105, pp. 87-90.

¹⁶ DERUYTER R., *Belgische emigranten naar Amerika 1905. III*, Antwerpen, 1998, p. 35.

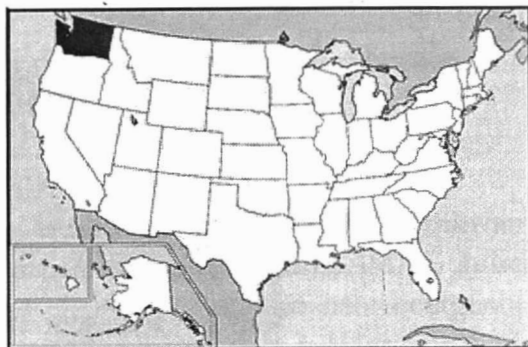
¹⁷ DERUYTER R., *Belgische emigranten naar Amerika 1906. IV*, Antwerpen, 1999, p. 152.

namelijk Gustaaf (°Kalken, 1869), in augustus 1900 overleden was *in den vreemden*, evenwel zonder verdere uitleg¹⁸.

2. De Kalkense familie Baele in de staten Texas en Washington.

Illustratie 9. Situering van de staat Texas.

Illustratie 10. Situering van de staat Washington.

a. De familie Baele in Kalken en Lokeren.

Op de Kalkense wijk Hussevelde woonde het gezin August Baele (°Wetteren, 1835) – Stephanina Braeckman (Kalken, 1839-1904).

Volgens de gegevens van het bevolkingsregister 1901-1910 bewoonden in de loop van die periode niet alleen hun kinderen site Hussevelde 26. Dat moet blijken uit volgend overzicht:

- Pieter Jan Baptiste (°Wetteren, 1870), houtzager.
- Marie Coleta (°Kalken, 1871), bloemwerkster en haar dochter Julie Jeanne Baele (°Brussel, 1903).
- Cesar Emiel (°Kalken, 1873), houtzager en gehuwd met Stephanie De Vreese (°Kalken, 1878).
- Marie Coralie (°Kalken 1874), bloemwerkster en gehuwd met Edmond Braeckman (°Kalken, 1865) en Julie Braeckman (°Parijs, 1901), gewettigd kind van Marie Coralie Baele. Het jonge gezin verhuisde in januari 1907 naar Sint-Amandsberg¹⁹.
- Joseph Emiel (°Kalken, 1878), landbouwer en gehuwd met Marie Theresia De Schrijver (°Overmere, 1882).
- Oscar Joseph (°Kalken, 1880), landbouwer.
- Clara Leonie Louise (°Kalken, 1884), bloemwerkster.
- Dominicus Romanus De Schrijver (°Overmere, 1878), knecht tijdens de periode 1902-1903.
- Mathilde Braeckman (Kalken, 1835-1918), weduwe van Bernard D’Hooge.

¹⁸ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, periode 1901-1910, f° 156.

¹⁹ Laarne, GAK, Register van personen die de gemeente hebben verlaten van 1899 tot 1911. Marie Coralie Baele verbleef in oktober 1901 in Parijs en Bevolkingsregister 1901-1910, f° 530.

Cesar Emiel en Joseph Emiel verlieten na hun huwelijk de ouderlijke hoeve en vestigden zich respectievelijk in woning Husevelde 28 en Scheestraat 23.

De familie moet het zeer moeilijk gehad hebben om te overleven. Eind 1908 werd besloten de inboedel van de woning op de wijk Hussevelde openbaar te verkopen om de emigratie naar de Verenigde Staten van Amerika te kunnen bekostigen (zie illustratie 11).

DOOR VERTREK NAAR AMERIKA.

Venditie van
Huismeubels, Landbouwalen, Herberggerief,
Aardappels, Timmermans- en Zagersalem
te CALCKEN - Hussevelde.

De Notaris **Tibbaut**, te Calcken, zal ten aanzoeke van de kinderen **BAELE**, te Calcken-Hussevelde, openbaarlijk verkoopen, op
Woensdag 16 December 1908,
om 8 ure voormiddag.

HUISMEUBELS en HERBERGGERIEF : Stoelen, tafels, quinquets, ijzerenpot, casrollen, emmers, tellooren, lepels, fourchetten, koffiemolen, blikken doozen, 2 mooren, koffie- en melkkan, soeplepel, schuimspaan, blikken korven, strijkijzers, schoone stoven, spiegels met kambakken, kleerkas, bedstoelen, met ressorts, nachttafel, lijnwaadmande, zaanpot, horlogie, toog, buffet, pinten, glazen, schenktelloor, spoelbak en verzijp, banken, lampe belge, teerlingbak, bierschragen, flesschen, kachel, beelden, vazen, koffiepotten, rijstpakom, bassin met kan en zeep-schaal, melkkom, korf, borstels, ketel, waschkuipen, stoelen en houten spellen, 6 blikken doozen lijnwaadmande, bloemknssens en wiel, petrolvuur commode, reguleur, kinderwieg en stoel, ijzeren bedstoel, enz., enz.

LANDBOUW-, TIMMERMANS- en ZAGERSALEM : Vorken, raken, spaden, 2 beirloedens, meelkuip, graanschup en andere, houweel, boomkappersbijl, vleeschblok, ijzeren weggen, braslepel en kuip, aardappelstamper, mand, pik, raken, 2 zwingel-tafelseekel en schootvel, draad, lijnwaadkoorde, schaanbank lang 2 m. 45, breedte 56 c., haak en zware vijs, schaven, zagen, beitels, ijzeren hamers, hooren, gewan, brandhout, ongeveer 2000 kilos aardappels voor de keuken en 800 kilos roode en bonte planters, enz., enz.

N. B. De koopen onder en tot 10 franken moeten comptant betaald worden, tegen draarhooren op 3 maanden tijd van betaling, nu's te stellen goede en aanwiesige borg.

Illustratie 11. Have en goed werden verkocht om voldoende middelen te hebben om de overtocht naar het Beloofde Land te kunnen betalen.

Aankondiging verkoop goederen van de kinderen Baele, uittreksel uit De Scheldegalm, 13 december 1908.

Kort na die verkoop, in het voorjaar van 1909, verhuisde gezinshoofd August Baele naar de wijk Heiende te Lokeren. Daar woonde namelijk zoon Pieter Jan Baptiste die gehuwd was met Rosalia Haegens (°Lokeren). Het gezin van een andere zoon, Cęsar Emiel, volgde hem. Ook Oscar Joseph ruilde Kalken voor Lokeren.

Andere gezinsleden zouden eind 1908 reeds naar de Verenigde Staten van Amerika vertrekken.

Later zou vader August Baele verhuizen naar de wijk Bastelare in Zeveneken.

Het verdere verhaal van de familie Baele leest u hieronder.

b. Leden van de familie Baele in Texas.

Aan boord van de SS Zeeland, die op 19 december 1908 in New-York aankwam, bevond zich **Marie Coralie Baele** en haar kinderen **Julia** (°Parijs, 1901), **Julien** (2 jaar) en **Rachel** (1 jaar). Marie Coralie wou in San Antonio haar echtgenoot **Edmond Braeckman** vervoegen. Die had er in 1908 als adres RR 1. Haar man werkte er als hovenier en verdiende 25\$ per maand. Marie Coralie had 150 frank bij. Het gezin Braeckman – Baele woonde in 1911 in San Antonio aan de Road 5, Box 25.

Clara Leonie Louise Baele vergezelde haar zus op de overtocht. Ze had welgeteld 50 frank bij voor de nieuwe start. Bij de doopakte van Clara Leonia Louise Baele vonden we als kanttekening de vermelding dat ze kerkelijk getrouwd was met Florentius Bauwens op 2 juli 1910 in de Saint Henricusparochie in San Antonio. Het was namelijk zo dat de pastoor van die parochie moest verifiëren of zij wel degelijk Katholiek gedoopt was en daarom naar de pastoor van Kalken moest schrijven. Die bevestigde het doopsel aan zijn collega en noteerde in de kanttekening van de doopakte de datum en plaats van het huwelijk.

Enkele maanden later, op 12 mei 1909, stapten hun broers **Pieter Jan Baptiste** en **Joseph Emiel** op de “Mount Royal” die onder Engelse vlag naar Quebec (Canada) voer²⁰.

Het verblijf van Pieter Jan Baptise Baele in Canada was echter kortstondig. Tijdens de periode 1909-1911 had hij in San Antonio een bestaan als hovenier opgebouwd en hij haalde in het najaar van 1911 zijn gezin in Lokeren op. Hij kwam, vergezeld van zijn vrouw **Rosalia Haegens** (°Lokeren, 34 jaar, huisvrouw), dochter **Marie** (°Lokeren, 16 jaar) en zijn vader August **Baele**, met de SS Lapland op 4 november 1911 in New-York aan²¹. August kon noch lezen noch schrijven. Als dichtste verwant in Vlaanderen werd Gustaaf Haegens uit Lokeren opgegeven.

c. Leden van de familie Baele in Black Diamond, in de staat Washington.

In Canada scheidden de wegen van de broers Pieter Jan Baptiste en Joseph Emiel Baele zich. Zoals we hierboven konden lezen, trok Pieter naar Texas. Joseph Emiel

²⁰ BAUWENS G., o.c., p. 29.

Laarne, GAL, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 398.

²¹ BAUWENS G., o.c., p. 34.

zou naar de steenkoolmijnen van het stadje Black Diamond – een toepasselijke benaming - in King County trekken, in het zuidoosten van de staat Washington en in de buurt van de stad Auburn.

Hij zou er vlug het gezelschap van zijn vrouw krijgen. **Maria Theresia De Schrijver** (°Overmere, 1882) werd in de Venesoenrapporten opgetekend als passagier van de SS Lapland die op 4 oktober 1909 aankwam in New-York. Marie Theresia had haar drie kinderen mee: **Oscar Charles Baele** (°Kalken, 1903), **Leonie Augusta** (°Kalken, 1906) en **Gustaaf August Emiel** (°Kalken, 1909)²². Marie Theresia bleek te kunnen lezen en schrijven. Vanuit New-York reisde het gezelschap door naar Black Diamond waar haar echtgenoot Joseph Emiel Baele als mijnwerker 3\$ per dag verdiende. Marie zelf had 300 frank mee.

Ook haar broer, dagloner **Dominique De Schrijver** (°Overmere, 1878), had de overtocht meegemaakt. Hij moest het met 75 frank rooien en kon geen woord Engels. Na dat eerste bezoek volgde het jaar daarop een tweede. Eveneens met de SS Lapland kwamen Maria Theresia en haar kinderen op 5 december 1910 in New York aan. Ze werden geregistreerd als *non immigrant alien*, op bezoek bij echtgenoot en vader Emiel Baele. Als dichtste verwant werd Gustaaf De Schrijver uit Berlare opgegeven. Maria Theresia had 175 frank²³ mee en haar echtgenoot verdiende toen als mijnwerker 6\$ per dag. Emiel Baele had als adres Box 682, Black Diamond²⁴.

Het mijnstadje Black Diamond zou ook de bestemming worden van twee broers van Joseph Emiel, namelijk **Oscar Joseph** en **Cesar Emiel Baele**, vergezeld van zijn vrouw **Stephania De Vreese** en dochterje **Margriet** (9 maanden). Zij arriveerden op 21 mei 1910 vanuit Antwerpen met de SS Lapland te New York.

Oscar Joseph en Cesar Emiel werkten als mijnwerkers in de *Pacific Coast Co. Lawson Mine* in Black Diamond. Ze verdienden er 3,15 dollar per dag tot het noodlot toesloeg. Beiden kwamen met 14 andere mijnwerkers, vooral Italianen, om het leven bij de grote explosie op 6 november 1910. Hun geluk in het land van belofte had amper vijf maanden geduurd. Cesar Emiel Baele liet een vrouw en een kind van 1 jaar oud achter ²⁵.

Mogelijk had het tweede bezoek van Maria Theresia De Schrijver aan haar echtgenoot Joseph Emiel, in december 1910, te maken met die mijnontploffing.

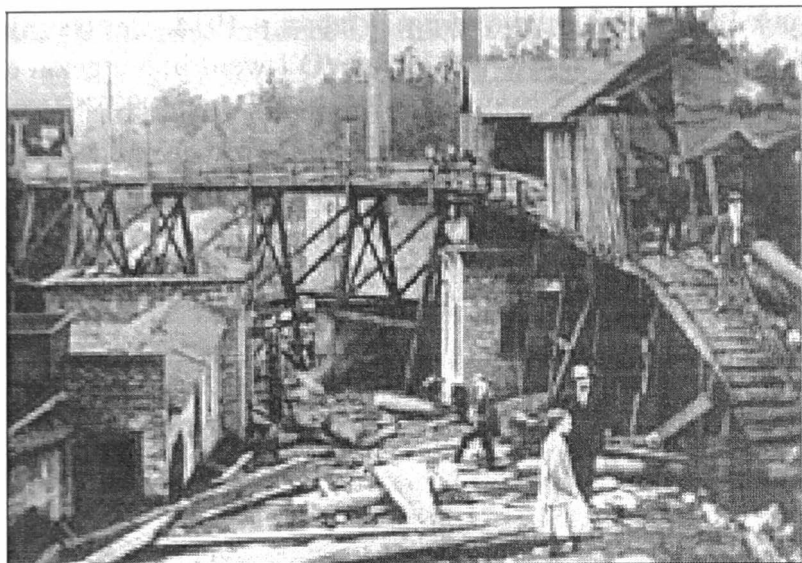
In de kanttekeningen van de parochieregisters van Kalken troffen we de vermelding aan dat Stephania De Vreeze, de weduwe van Cesar Emiel Baele, in de staat Washington hertrouwd was met Petrus Barbieur, afkomstig uit Verrebroek.

²² BAUWENS G., *o.c.*, p. 61.

²³ Volgens de ene bron had Maria Theresia 175 frank bij, volgens een andere 35 \$.

²⁴ BAUWENS G., *o.c.*, p. 133.

²⁵ http://www.historylink.org/_output.CFM?file_ID=2329.

Illustratie 12. Onmiddellijke omgeving van de Lawson Mine na de ontploffing van 6 november 1910²⁶.

d. Ferry Durinck in Black Diamond, in de staat Washington.

Uit de emigratiegegevens van Ferry Durinck zou moeten blijken dat hij familiebanden had met de hiervoor besproken familie Baele. Tijdens ons opzoekingswerk konden daarvoor geen aanwijzingen gevonden worden.

De familie Camiel Durinck (Kalken, 1846-1923) - Judith Schollaert (Vlierzele, 1844-Kalken, 1932) woonde in Kalken in de Scheestraat²⁷. Het paar had zes kinderen. Een ervan, namelijk **Ferry Cesar Durinck** (°Kalken, 1881), huwde te Laarne op 14 augustus 1907 met Maria Clothilde De Smet (°Laarne, 1879). Het jonge paar vestigde zich in de Kordewagenstraat te Kalken als landbouwersgezin²⁸. Ferry moet misschien wel als avonturier gezien worden; in 1906 bracht hij een groot deel van het jaar door in het Brusselse. Hij arriveerde met de SS Lapland op 21 mei 1910 te New York. Ook hij was landbouwwerkman en trok verder naar Black Diamond. Zijn echtgenote en twee kinderen liet hij achter (het jongste was toen 5 maanden oud) om goud te gaan zoeken en hen te laten overkomen eens hij fortuin gemaakt had. Volgens de gegevens van Ellis Island, had hij de reis zelf betaald en had hij 100 dollar bij. Als woonplaats in België verwees hij naar zijn echtgenote Clothilde de Smet, die woonde in de Rietveldstraat te Laarne. Bij zijn aankomst in New York was hij vergezeld van de familie Baele (zie hoger).

²⁶ http://www.historylink.org/_output.CFM?file_ID=2329.

²⁷ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 567.

²⁸ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 1111/4.

Ferry Durinck kwam naar België terug in februari 1914. Het herenigde gezin vestigde zich in de Groenstraat te Laarne. Na WO I werd in het gezin een derde zoon geboren, namelijk Georges Firmin (Laarne, 1919–Gent, 1997)²⁹.

Illustratie 13. Familiefoto van het gezin Ferry Cesar Durinck en Maria Clothilde De Smet en kinderen Gerard (°Kalken, 1908) en Edgard (Kalken, 1909–Gentbrugge, 1984).

3. De Kalkense en Laarnse families De Backer en De Groote in Texas.

Toen de SS Vaderland op 13 februari 1909 vanuit Antwerpen naar New-York voer, was het landbouwersgezin van **Theophiel De Backer** (Kalken, 1868-1947) aan boord³⁰. Het gezin uit de Kerkstraat te Laarne³¹ trok naar San-Antonio om in te trekken bij Philemon D'hooghe die er tuinman was. Het gezin had 200 frank mee. De meegereisde gezinsleden waren moeder **Emma De Groote** (Destelbergen, 1876–Kalken, 1951) en vier kleine kinderen: Florine (°Laarne, 1902), Cyriel (Laarne, 1904–Gent, 1970), Honorine (°Laarne, 1905) en Aline (°Laarne, 1908). Theophiel en zijn vrouw Emma konden allebei lezen en schrijven. Van Theophiel werd vermeld dat hij enkel Vlaams sprak. Als dichtste verwant van het gezin werd Felix De Groote (°Laarne, 1829), de vader van Emma opgegeven. Hij woonde aan het Mageret in Laarne.

Theophiel De Backer bezocht vóór de definitieve terugkomst naar België (in 1923) nog minstens één keer zijn thuisland. Op 4 september 1921 arriveerde hij met de SS Zeeland vanuit Antwerpen te New York. Hij was toen 52 jaar en nog steeds gehuwd. Als gemeente van herkomst gaf hij *Holeinde* op, als dichtste verwant zijn broer Gustaaf De Backer (Kalken, 1873-1939), die op de wijk Holeinde in Kalken woonde. Zijn eindbestemming was San Antonio. Hovenier Theofiel De Backer woonde al 12 jaar in de Verenigde Staten en gaf als adres Box 24, L Hardy Road, San Antonio. Kort nadien, namelijk in het voorjaar van 1923, kwam het ganse gezin Theofiel De Backer – De Groote terug naar België. Ze kwamen, na een kort verblijf in Laarne, wonen op de ouderlijke hoeve in de Holeindestraat 9 te Kalken, waar ook nog de ongehuwde broers en zuster van Theofiel De Backer woonden, namelijk Gustaaf, Raymond Polydoor (Kalken, 1875-1940), Marie Sylvie (Kalken, 1879-1968) en Henricus (Kalken, 1881-1963)³². Tijdens het verblijf in Texas werden in het gezin nog twee kinderen geboren, namelijk Maria Alina (°San Antonio, 1911) en Eveline Celina (San Antonio, 1916-Gent, 1979). Terug in België werd nog een ander kind geboren, namelijk Aline Adela (°Laarne, 1923).

Na verloop van tijd moet Maria Alina De Backer opnieuw naar San Antonio vertrokken zijn daar haar echtgenoot Henri Verstraeten (°Kalken, 1907) er in 1997 overleed.

Het Laarnse gezin **Joseph De Cock** (°omstreeks 1879) – **Ursula De Groote** (°Destelbergen, 1882) liet het landbouwbedrijf voor wat het waard was en trok op

²⁹ Gesprek met en e-mails van Freddy Durinck, november 2006.
Laarne, GAL, Bevolkingsregister, 1911-1920, f° 718.

³⁰ BAUWENS G., o.c., p. 3.

³¹ Laarne, GAL, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 398.

³² Laarne, GAK, Bevolkingsregister 1921-1930, f° 905.

11 september 1909 naar de Verenigde Staten³³. Met hun zoontje Cyriel (°Laarne, 1909) trokken zij met de SS Zeeland naar New York en van daar naar Texas, bij hun schoonbroer Theophiel De Backer. Het gezin moest het met 200 frank op zak zien te rooien.

Adolf De Backer (°Kalken, 1873) uit Kalken en zijn gezin kwamen op 3 februari 1912 met de SS Zeeland vanuit Antwerpen aan te New York³⁴. De gezinsleden waren echtgenote **Marie Elodie De Groote** (°Destelbergen, 1878) en kinderen Leonie (°Laarne, 1899), Theophiel (°Kalken, 1900), Marie Florine (°Kalken, 1901), Honorine Adèle (°Kalken, 1903) en Helena Marie (°Kalken, 1906). Adolf De Backer kon, in tegenstelling tot zijn vrouw, noch lezen noch schrijven. Het scheepsregister vermeldt als dichtste verwant de vader van Elodie, namelijk Felix De Groote (°Laarne, 1829), uit de Rietveldstraat te Laarne. Het gezin wou de broer van Adolf, Theophiel De Backer, opzoeken. Theophiel De Backer woonde toen in Frio Road 5, Box 49, in San Antonio.

Adolf De Backer keerde nog eens naar België terug. Op 19 november 1919 kwam hij met de SS France vanuit het Franse Le Havre aan in New York. Zijn beroep was tuinier. Hij was in gezelschap van zijn dochter Maria Florine. Adolf woonde met zijn vrouw Elodie nog steeds in San Antonio. Hun dichtste verwant was toen August De Backer, de broer van Adolf, die in Kalken woonde. Adolf had 200 dollar op zak. Maria Florine keerde echter later naar België terug. Ze huwde met Alfons Sylvain Podevijn en was medestichtster van pvba Tavern American - een verwijzing naar haar verleden - de bekende horecazaak langs de Antwerpsesteenweg te Lokeren. Ze overleed in Lokeren in 1971.

De leden van de familie De Backer die in Texas bleven, blijken de wegbereiders te zijn voor de familie Van Damme – er waren ook familiebanden - die begin de jaren 1950 vanuit de Bieststraat in Kalken vertrokken naar Texas. De familie Van Damme was eerder welgesteld maar kon in eigen dorp of gemeente onvoldoende gebiedsuitbreiding bekomen om het landbouwbedrijf uit te bouwen zoals ze wilden. In Texas kon een grote oppervlakte landbouwgrond aangekocht worden. De geschiedenis van de familie Van Damme is misschien wel voer voor een latere bijdrage.

4. Andere families die vanuit New-York doorreisden naar Texas.

Seraphin De Wilde (Kalken, 1877-Overmere, 1960) was een vrijgezel-landbouwer-klompenmaker uit de Scheestraat te Kalken die over de grote plas eveneens zijn geluk beproefde. Hij vertrok op 24 februari 1906 met de SS Vaderland naar New-

³³ BAUWENS G., *o.c.*, p. 57.

³⁴ BAUWENS G., *o.c.*, p. 3.

York en kwam daar aan op 7 maart 1906³⁵. Het was de bedoeling dat hij zou terechtkomen in San Antonio bij zijn vriend Auguste Baeten, die er in de R(o)uler Road 5 woonde³⁶. Auguste Baeten werkte er al vijf jaar als hovenier. Seraphin had slechts 5 frank mee en sprak enkel Vlaams.

Seraphin was de zoon van Pieter De Wilde – Prudentia De Veirman. Hij was eveneens schoonbroer van Rachel Durinck. Zijn zus Rosalie De Wilde (Kalken, 1874-1908) was op 18 april 1906 gehuwd met Rachels broer Renildis Eduard (°Kalken, 1881).

Seraphin kwam na WO I terug naar Kalken en ging in Overmere wonen waar hij huwde met Camilla Rasschaert.

De SS Vaderland vertrok naar New-York op 2 mei 1908 en kwam er op 12 mei 1908 aan³⁷. Ook toen waren Kalkenaren voor die reis ingescheept.

Het gezin van **Jean Baptiste Wauters** (°Overmere, 1865) keerde naar San Antonio terug waar Jean Baptiste al 15 jaar werkzaam was als hovenier. Jean Baptiste was ondertussen tot Amerikaan genaturaliseerd en had duizend Belgische franken bij zich. Hij beheerste naast het Nederlands ook het Engels en was vergezeld van echtgenote **Maria Prudentia Scheire** (°Heusden, 1860) en van zijn kinderen Maria Irma (°Overmere, 1892), Camilius Andreas (°San Antonio, 1895), Margaritha Maria (°San Antonio, 1898), Louisa (°San Antonio, 1901) en Maria Leontina (°San Antonio, 1906).

Het landbouwersgezin Wauters had zich vanuit Lochristi pas in september 1907 in de Kalkense Bontinkstraat gevestigd³⁸.

Jan Baptist Wauters was ook vergezeld van dorpsgenoot **Basiel Mabe**, een 19-jarige ongehuwde landbouwknecht die de overtocht waagde met een startkapitaal van 50 frank. Basiel sprak blijkbaar enkel Vlaams maar kon wel lezen en schrijven. Zijn vader, Oscar Mabe, woonde in de Tarwestraat nr. 16 te Gent. Basiels eindbestemming was San Antonio, waar zijn vriend Jan Baptist Wauters woonde.

Een andere Kalkense passagier van dezelfde overtocht was landbouwer **Abel Van de Vyver** (°Lokeren, 1883), die sinds 1903 in de Scheestraat te Kalken woonde³⁹. Hij zou ook naar San Antonio trekken, meer bepaald naar Frio Road 5 bij Octaaf Van de Walle die er als hovenier woonde en werkte. Abel had ook slechts 50 frank

³⁵ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 557. Volgens dit document vertrok hij pas in mei 1906 naar de Verenigde Staten van Amerika.

³⁶ DERUYTER R., *o.c.*, IV, p. 38. Volgens de gegevens uit de registers van Ellis Island, had Seraphin echter twaalf dollars op zak en zou hij in Texas zijn vriend Alfons Baeten opzoeken.

³⁷ DERUYTER R., *o.c.*, V, p. 273.

³⁸ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 670.

³⁹ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 555. Abel was zoon van Donatius Van De Vyver (°Lokeren, 1838) – Marie Louise Van Damme (°Lokeren, 1838).

mee. Abel keerde naar Kalken terug om zijn echtgenote op te halen. Op 12 februari 1910 scheepte hij immers in het gezelschap van zijn vrouw, **Clementine Blancquaert** (Kalken, 1886-Sint-Niklaas, 1960), in op de SS Kroonland om opnieuw naar San Antonio te reizen bij Edmond Van de Walle. Tijdens zijn vorig verblijf had Abel daar als hovenier immers 20\$ per maand verdiend. Abel sprak Vlaams en een weinig Engels⁴⁰.

Clementine Blancquaert was een van de tien kinderen in het gezin van Eugène Blancquaert (Kalken, 1853-1914) – Marie Julianne Van Ruyteghem (Overmere 1856-Kalken, 1929) dat in de Vaartstraat te Kalken woonde⁴¹.

Dit gezin keerde dus later eveneens terug naar Texas.

Ook de ongehuwde werkman **Hector Joseph Willems** (°Kalken, 1888) kwam met diezelfde vaart naar Amerika. Hector Joseph was de oudste zoon in het landbouwersgezin Benedikt Willems (Kalken, 1841-1906) – Florentia De Kegel (°Kalken, 1864), dat woonde in de Zauwerstraat te Kalken. Twee jaar na het overlijden van zijn vader werd Hector Joseph uit de Kalkens bevolkingsregisters geschrapt met de vermelding *1 mei 1908, vertrokken naar Amerika*. De rest van de familie zou trouwens eind 1908 naar Destelbergen trekken⁴².

Hector Joseph sprak enkel Nederlands. Hij lezen en schrijven. Hij had slechts 50 frank mee, maar hoopte zich snel te kunnen integreren gezien zijn oom Joseph Willems (°Kalken, 1835-San Antonio, 27 oktober 1913) al 19 jaar in de Verenigde Staten van Amerika woonde en er werkte als hovenier. Joseph Willems woonde in San Antonio, Almo Place 31.

Meer dan tien jaar later kwam Hector Joseph Willems zijn vrouw **Rachel Durinck** (°Kalken, 1896) uit Kalken ophalen⁴³. Ze kwamen met de SS Niagara vanuit Bordeaux op 1 oktober 1919 te New York aan en trokken door naar het plaatsje Big Wels waar Hector Joseph woonde.

Rachel Durinck was de dochter van Gustaaf Durinck (Kalken, 1851-1925) en Coleta Oosterlinck (Kalken, 1858-1911), een landbouwersfamilie met veertien kinderen die in de Scheestraat te Kalken woonde. Ze was een nicht van de eerder vermelde Ferry Durinck⁴⁴. Ze kon Frans spreken. Als dichtste verwant werd Leon Ker(k)v(o)orde, Molenhoek 2 te Wetteren, opgegeven⁴⁵.

⁴⁰ BAUWENS G., *Venesoenrapporten 1909-1914: Belgische passagiers waaronder emigranten naar Antillen (1910), Noord-Amerika, Zuid-Afrika, Zuid-Amerika*, Antwerpen, 2003, p. 11. Ook hier zien we een mogelijke tegenstrijdigheid in de bronnen: Ocaaf en Edmond Van de Walle zijn mogelijk één en dezelfde persoon.

⁴¹ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 329.

⁴² Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 593.

⁴³ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1911-1920, f° 721.

⁴⁴ Mondelinge gegevens van Freddy Durinck.

⁴⁵ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1911-1920, f° 721. Rachel Durinck werkte sinds 1910 als dienstmeid en laatst bij de Wetterse familie Kerkvoorde.

Bid voor de ziel van
JOSEPH WILLEMS
 in Calcken, Belgien, geboren, en god-
 vruchtig overleden in San Antonio,
 Texas, Noord Amerika, op 27. Okto-
 ber, 1913, in den ouderdom van 78
 jaren, versterkt met de heilige sakra-
 menten der stervenden; en des ander-
 endags van uit de belgische kerk van
 den H. Joannes Berchmans, na lyk-
 dienst om 9 uren, op Sint Joseph's
 kerkhof begraven.

Hy heeft zich altyd een vroomen
 christen getoond, een ieverige werk-
 man, en zeer medelydend en helpzaam
 voor zynen evennaasten. Die goed
 doet, zal het goede ontvangen, zegt
 de Heilige Schriftuur. Zyne getrouw-
 heid aan God en Kerk, zyne volle
 onderwerping altyd en in alles aan
 den heiligen wil Gods, en zyne goed-
 hertigheid jegens de anderen tot zich-
 zelve nadeel te doen, mogen wy
 hopen, zullen hem de eeuwige beloon-
 ing verwerven met zyn Schepper en
 Zaligmaker en alle gelukzaligen ver-
 eendigd te zyn. Dit, O Heere, vra-
 gen wy U in onze gebeden en sacri-
 ficiën voor uwen getrouwen, ouden,
 armen dienaar **JOSEPH**, en voor ons
 de volherding in uw heilig Geloof,
 Hoop en Liefde tot de ure onzer
 dood. Amen. R. I. P.

IN MEMORY
 OF
JOSEPH WILLEMS
 Born in Calcken, Belgium.
 Died at San Antonio, Texas,
 October 27, 1913,
 aged 78 years.
 Pray for him.

*Illustratie 14. Bidprentje van Joseph Willems.
 Verzameling Petrus De Wilde.*

Aan boord van de SS Vaderland in februari 1909 waren ook werkmans **Petrus Calle** (°Kalken, 1881) en zijn echtgenote **Maria Stephanie De Wilde** (°Kalken, 1882) uit Kalken. Hun bestemming was San Antonio, waar ze zouden intrekken bij hun vriend Pieter D'Hooghe die er al 16 jaar als pachter werkte. Petrus zou er als landbouwer de kost willen verdienen. Petrus en Maria brachten 100 frank mee⁴⁶. Als dichtste verwant werd de vader van Petrus, Joannes Calle uit Kalken, opgegeven.

Petrus Calle was een van de dertien kinderen in het landbouwersgezin van Petrus Joannes Calle (Kalken, 1833-1909) – Melanie Van Overmeire (Kalken, 1958-1917) dat in de Holeindestraat te Kalken woonde.

Maria Stephanie De Wilde was een van de acht kinderen in het landbouwersgezin Petrus De Wilde (°Destelbergen, 1837-Kalken, 1913) – Agnes Van Doorselaar (Kalken, 1843-1904) dat in de Zomerstraat woonde.

⁴⁶ BAUWENS G., o.c., p. 8.

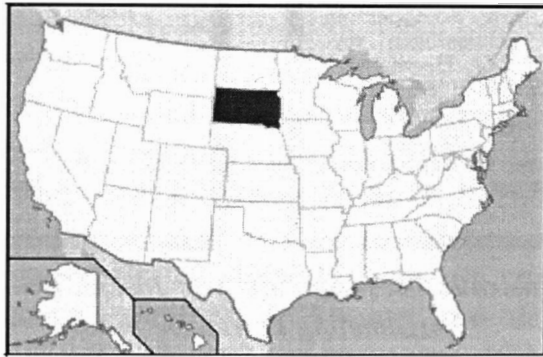
We vonden ook een overlijden van **Mathilde Gijselinck**, echtgenote van **August Stevens** (°Lokeren, 1883, †1957). Mathilde werd geboren te Kalken op 18 januari 1898 als dochter van Kamiel (°Kalken, 1870) en Maria Albina Bruyneel (°Kalken, 1876). Dat gezin had zes kinderen en woonde tot in 1904 in de Meirestraat te Kalken. Nadien verhuisde het gezin naar Laarne⁴⁷.

De emigratie van Mathilde en August moet dateren van na 1920. In dat jaar wordt over het in januari 1917 getrouwde koppel vermeld dat ze uit Chatelineau gekomen waren om zich dan in Sint-Amandsberg te vestigen.

Mathilde Gijselinck overleed op 101-jarige leeftijd te San Antonio op 30 december 1999 en werd er begraven op de San Fernando Achdiocesan Cemetery. Ze had drie kinderen: Philemon, George en Yvonne⁴⁸.

5. Emigranten met andere staten als bestemming.

a. South-Dakota.

Illustratie 15. Situering van de staat South-Dakota.

De SS Kroonland voer vanuit Antwerpen uit op 2 april 1904⁴⁹. Aan boord bevond zich de 31-jarige vrijgezel **Gustaaf Drieghe** (°Letterhoutem, 1873), een Kalkense landbouwwerkman uit de Apostelhuizen⁵⁰, die in Mishawaka (Indiana) bij zijn kozijn Karel Louis Steurs ging inwonen die er reeds acht jaar woonde.

Gustaaf had in een vroegere periode al drie jaar met een neef in San Antonio als tuinder gewerkt maar verdroeg er het klimaat niet. Hij ging dan maar wonen noordelijker in de Verenigde Staten met enig Engels dat hij er verworven had en een startkapitaal van 440 frank. Gustaaf werkte daar in een schoenfabriek te Mishawaka voor 2,50\$ per dag tot hij in 1908 besloot weer naar Kalken terug te keren. Al op

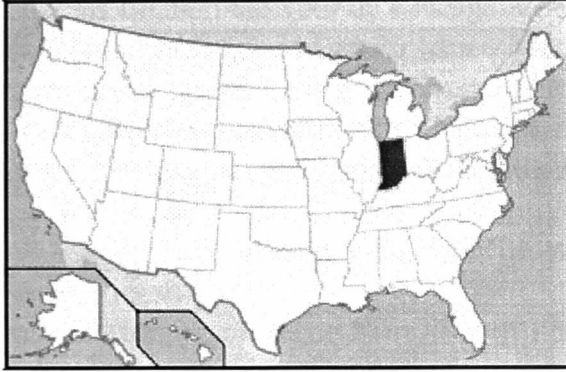
⁴⁷ Laarne, GAK, Bevolkingsregister 1901-1910, f° 1257.

⁴⁸ CALLENS P., *Death Memorial Cards, Deel XIII*, Tielt, 2005.

⁴⁹ BAUWENS G., DERUYTER R., PALMANS J., o.c., p. 254.

19 juni 1909 stapte hij op de SS Zeeland naar New-York. Deze keer was de bestemming Ipswich in South-Dakota waar hij bij pastoor Duren zou intrekken en waar hij uiteindelijk hoopte als pachter te werken. Hij had ondertussen wel Engels geleerd⁵¹.

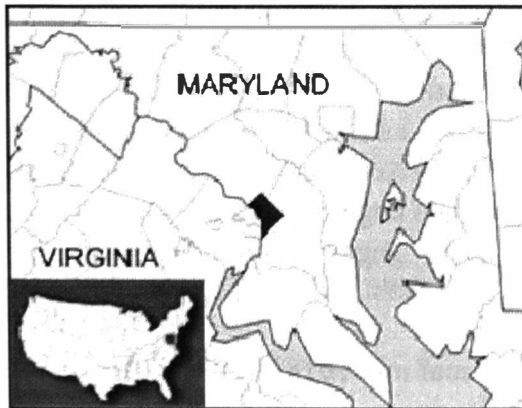
b. Indiana.

Illustratie 16. Situering van de staat Indiana.

Met de SS Kroonland maakte vanaf 25 april 1903 **Camille Heirman** de overtocht naar het beloofde land. Hij was een grondwerker uit Kalken en wou zijn geluk beproeven in South Bend, in het noorden van de staat Indiana, bij zijn schoonbroer Henri Vervynckt die er in de Pinestreet 411 woonde en werkzaam was in een blik-slagerij. Camille moest het stellen met 150 frank en sprak Nederlands en Frans⁵².

c. District of Columbia.

Illustratie 17. Situering van Washington District of Columbia.

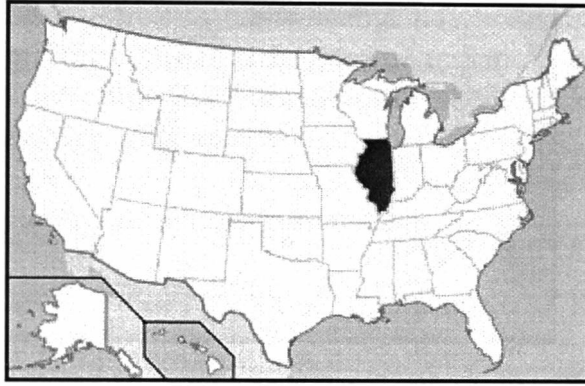
⁵⁰ Laarne, GAK, Bevolkingsregister 1900-1910, f° 1185. Gustaaf woonde in bij zijn broer Remi (°Letterhoutem, 1867) en schoonzuster en tapster Leonie Rooms (°Laarne, 1872).

⁵¹ BAUWENS G., *o.c.*, p. 254.

⁵² BAUWENS G., DERUYTER R., PALMANS J., *o.c.*, p. 79.

Cyriel Van De Velde, een 21-jarige vrijgezel uit Laarne, kwam vanuit Glasgow met de SS Astoria aan te New York op 26 september 1906. Hij was werkman en had als eindbestemming Columbia. Hij had zelf zijn ticket betaald. Hij had 125 dollar op zak en was nooit eerder in de VS geweest.

d. De familie Van de Velde in Illinois.

Illustratie 18. Situering van de staat Illinois.

Frans Van de Velde kwam uit een gezin met 12 kinderen dat woonde in de Lepelstraat te Laarne⁵³. Zijn vader, Jan Frans (°Laarne, 1852) was veldwachter, moeder Augusta Van Heesvelde (°Laarne, 1855) was huishoudster. Frans was schrijnwerker. Hij voelde zich aangetrokken tot “the American Dream” en informeerde naar de mogelijkheden om in de Verenigde Staten te raken. Vanzelfsprekend waren zijn ouders aanvankelijk niet enthousiast maar uiteindelijk verliet hij zijn vaderland op 15 augustus 1913.

In tegenstelling tot veel van de hiervoor besproken immigranten, bereikte hij het beloofde land niet via New York, maar wel via Sidney, Nova Scotia in Canada. Daar werkte hij een drietal maand in ijzerertsminnen en verdiende er 14 cents per uur.

In november 1913 kwam hij aan in het plaatsje Moline in de staat Illinois, op de grens met de staat Iowa. Hij verdiende er als molenaarsknecht 20 cents per uur. Blijkbaar was Frans muzikaal begaafd want hij zou alto cornet spelen in the Moline Belgium Band. Dat laatste gegeven impliceert dat er een niet onbelangrijke Belgische kern woonachtig was. Er werd nergens vermeld dat hij introk bij een bekende of een familielid.

Op het einde van WO I, vanaf mei 1918, werd hij ingezet met het Amerikaanse leger in Rusland en Japan⁵⁴. Pas in november 1919 was het oorlogsavontuur voor Frans ten einde. Hij keerde naar België terug en zou op 27 maart 1920 huwen met

⁵³ Laarne, GAL, Bevolkingsregister 1901-1910, f° 92.

⁵⁴ Hij was reeds op 4 juni 1918 genaturaliseerd tot Amerikaans staatsburger door de rechtbank van Cook City.

Valentine, een jonge dame van 20 jaar oud. De familienaam van Valentine kwamen we niet te weten.

Frans Van De Velde en zijn echtgenote Valentine Van De Velde (sic)⁵⁵ arriveerden op 1 mei 1920 met de SS Lapland vanuit Antwerpen te New York. Ook de broer van Valentine, Valère, en haar moeder, Melanie D'Hondt, maakten de overtocht mee. Het jonge gezin woonde in Chicago, aan 732 E, 48th Street.

Frank werkte aanvankelijk als timmerman voor de Chicage & Northwestern Railroad en eind 1920 als onderhoudswerkman/huisbewaarder in een building in Chicago.

Uit het huwelijk van Frans en Valentine werden twee zonen geboren. Albert (°1921) en Valère (°1922) genoten beiden een opleiding als technisch ingenieur en kwamen in de luchtvaart terecht: Albert als piloot van transportvliegtuigen en Valère als bommenwerperpiloot tijdens WO II.

Frank⁵⁶ verhuisde in 1958 naar 237 S. Villa in Villa Park (Illinois) en zou in november 1973 zijn echtgenote verliezen⁵⁷.

De optimistische levensvisie van Frank legde hem geen windeieren: hij vierde op 28 april 1989 zijn honderdste verjaardag en met zijn leuze *de eerste honderd jaar zijn de moeilijkste* deed hij er nog twee jaar bij. Bij de viering van zijn honderdste verjaardag had hij twee kinderen, tien kleinkinderen en twintig achterkleinkinderen! Er zijn nog contacten tussen de Amerikaanse en de Laarnse Van de Veldes. Een van die kleinkinderen is wielrenner Christian Vande Velde die de voorbije jaren deelnam aan een aantal Europese rondewedstrijden zoals de Ronden van Luxemburg, Zwitserland en Frankrijk.

⁵⁵ Tot op heden bestaat in de Verenigde Staten van Amerika het gebruik waarbij de echtgenote de familienaam van de echtgenoot aanneemt.

⁵⁶ Frans Van de Velde nam als nieuwe voornaam die van Frank aan.

⁵⁷ Levensbeschrijving van Frank Vande Velde ter gelegenheid van zijn honderdste verjaardag.

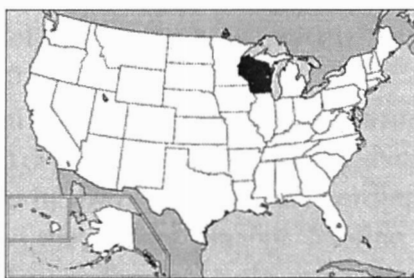

Intergenerational

As Frank Van De Velde enjoyed his 100th Christmas, his great-grandson, Luke Robert, experienced his first. Van De Velde of Villa Park will be 100 years old April 28. He is an avid reader of Press Publications newspapers, especially since eye surgery two years ago cleared up his cataracts.

Illustratie 19. De honderdjarige Frank Van de Velde met achterkleinzoon Luke Robert. Kopie uit lokale krant.

e. Naar de staat Wisconsin.

Illustratie 20. Situering van de staat Wisconsin.

Uit een korte vermelding in de bevolkingsregisters weten we dat de Kalkense werkmans **Cesar Roels** (°Kalken, 1880) op 21 april 1906 in het plaatsje Sussex in de staat Wisconsin overleden was. Hij was op 31 maart 1904 in Kalken gehuwd met Marie Raymonde Van Laere (°Kalken, 1882) en was vader van dochter Julia Germaine Louise (°Kalken, 1905). Het gezin woonde in de Vromondstraat⁵⁸. Cesar was de zoon van Joannes Roels en Maria Livina Staessens.

⁵⁸ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 193.

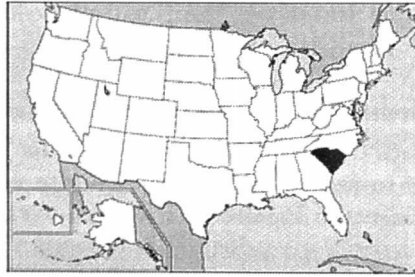
f. Met een niet nader vermelde bestemming.

De bevolkingsregisters van Kalken bevatten ook nog gegevens over het gezin van Leo **Eeraerts** (Kalken, 1823-1910) - Francisca De Cleene (°Laarne, 1834) uit de Husseveldestraat te Kalken. Leo Eeraerts was er wagenmaker, zijn vrouw winkelierster. Het gezin had acht kinderen en vijf van de zes zonen vertrokken naar Amerika: **Theophiel** (°Kalken, 1860), **Adolf** (°Kalken, 1863), **Pieter Françies** (°Kalken, 1866), **Emiel** (°Kalken, 1871) en tenslotte **Basiel** (°Kalken, 1862). Die jongens stonden bekend als wagenmakers, enkel Emiel kwam aan de kost als winkelier in Kalken en bij hem werd vermeld dat hij op 17 februari 1912 emigreerde naar Amerika, zonder verdere specifieke vermelding van plaats⁵⁹.

Broer Richard Eeraerts (°Kalken, 1870) zou in Kalken blijven wonen waar hij rijks-veearts Henri Janssens als vleeskeurder bijstond.

Moeder Francisca De Cleene verbleef na het vertrek van haar kinderen in het Kalkense godshuis.

g. South-Carolina.

Illustratie 21. Situering van de staat South Carolina.

We vonden bij Kalkense of Laarnse families geen uitwijking naar de staat South-Carolina. Toch werd onderstaande waarschuwing voor die streekgenoten in het Kalkense weekblad *De Scheldegalm* geplaatst.

⁵⁹ Laarne, GAK, Bevolkingsregister, 1901-1910, f° 510.

De uitwijking naar Zuid Carolina

Wij komen, tot inlassching, van het *St Raphaëls genootschap* tot bescherming der uitwijkelingen, te ontvangen, twee artikelen verschenen in de dagbladen der Vereenigde Staten en die eene ware inlichting zijn voor onze medeburgers die soms eenige goesting gevoelen zich door uitwijkelingsmakelaars van Carolina te laten medeslepen.

Wij bepalen ons tot den beknopten inhoud :

Uitwijkelingen, meestal Belgen, waren te Charleston aangekomen maar weldra werden vijftig dezer gedwongen weder in te schepen omdat de uitwijkingswet was overtreden. Deze verbied immers iets te betalen aan personen tot uitwijken genegen ; ook verbied zij met hun eenige verbintenis aan te gaan vooraleer zij ontscheept zijn.

Duitsche werklieden, voor Zuid-Carolina aangeworven, schrijven aan den Heer Voorzitter der Vereenigde Staten om hulp, wijl zij goede arbeiders zijn maar verlaten en zonder brood in Zuid-Carolina. Men had hun goed werk en goeden loon beloofd, maar men had geen woord gehouden

Men ziet dus dat deze die tot uitlanden genegen zijn, om in verre landen de fortuin te verzoeken en die begeeren ingelicht te worden over de kansen van vooruitgang die zij in Amerika kunnen vinden, alle belang hebben het *St Raphaëls genootschap* te raadplegen.

Daar zullen zij kosteloos, alles vernemen wat zij begeeren te weten, ingelicht worden over voor- en nadeelen, in deze of gindsche streek, en wat meer is zij zullen aanbevolen worden aan den vertegenwoordiger des werks, in het land, dat zij na rijp onderzoek en goeden raad, tot hun tweede vaderland zullen verkiezen.

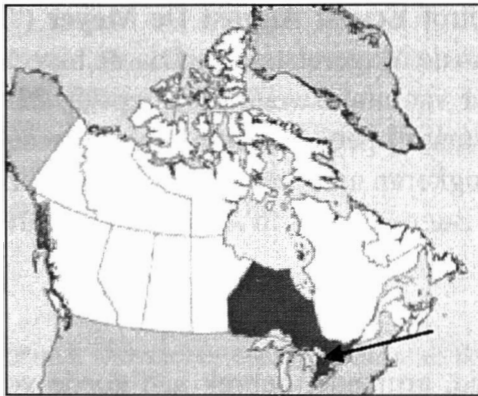
Wend u ten dien einde : aan den schrijver M. Jooris BOSSCHAERT de BOUWEL, korte Hospitaalstraat, 23, te Antwerpen.

*Illustratie 22. Waarschuwing voor diegenen die naar de staat South-Carolina wilden emigreren. Of er makelaars betrokken waren bij de emigratie van de hier besproken personen, konden we niet uitmaken.
Uittreksel uit De Scheldegalm, 17 maart 1907.*

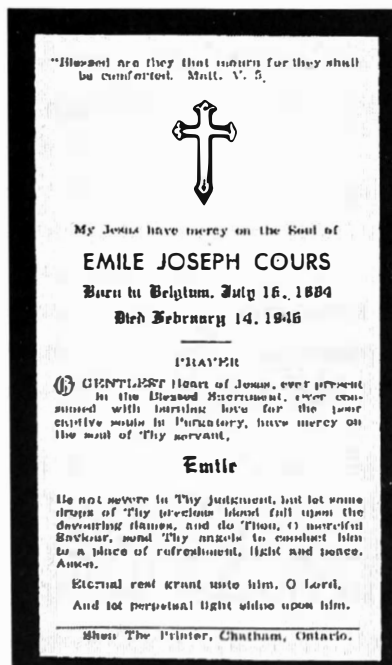
III. Emigratie naar Canada: de provincie Ontario.

Veel gegevens over Kalkense of Laarnse emigranten naar Canada hebben we niet. Toevallig vonden we in de verzameling van Petrus De Wilde het bidprentje van Emile Joseph Cours, zoon van het Kalkense gezin Ivo Cours (Kalken, 1848-1921) – Maria Theresia Van de Vijver (°Laarne, 1857-Kalken, 1943). Emile Joseph was de oudste van vijf kinderen.

Wanneer Emile Joseph naar Canada getrokken is, konden we nog niet achterhalen. Emile Joseph overleed vermoedelijk in Chatham, dichtbij de grens met de Verenigde Staten van Amerika, in de onmiddellijke omgeving van de Grote Meren.

Illustratie 22. Situering van de provincie Ontario in Canada met de plaats Chatham (pijl).

Illustratie 23. Bidprentje van Emile Joseph Cours (Kalken, 1884–Ontario, 1946).

IV. Emigratie naar Zuid-Amerika: Argentinië.

Op 2 maart 1905 vertrok de ongehuwde wagenmaker **Theophiel Criel** (°Destelbergen, 1878), vanuit Aken met de SS Aachen naar Buenos Aires om zich uiteindelijk in Rosario (gelegen in de provincie Santa Fé, op ongeveer 300 km van Buenos Aires) te vestigen bij zijn kozijn Pierre Halterman die er reeds 16 jaar woonachtig was als pachter. Theophiel had 50 Belgische Frank mee en bleek enkel de Nederlandse taal te spreken. Theophiel Criel was een van de acht kinderen in het gezin van Victor Criel (°Evergem, 1844) en Paulina Goossens dat in de Mageretstraat te Laarne woonde. Victor was er wagenmaker en caféhouder.

Een andere kozijn van Pierre Halterman kwam met hetzelfde schip en dezelfde som geld ook over⁶⁰. Het betrof **Ernest August De Meyer** (°Laarne, 1875), ook ongehuwde landbouwer die in de Mageretstraat te Laarne bij een neef inwoonde. Hij werd in het bevolkingsregister van ambtswege geschrapt op 23 juni 1908, blijkbaar werd bij de gemeentelijke instanties geen officiële aangifte gedaan van zijn emigratie.

Theophiel Criel zou terugkeren naar Laarne om op 5 oktober 1911 op de SS Giessen onder Duitse vlag naar Buenos Aires in Argentinië te varen⁶¹.

Besluit.

Tijden van werkloosheid, armoede, gebrek aan goede vooruitzichten of zoiets als avonturisme motiveerden meerdere Laarnse en Kalkense kansarmen in eigen land om tijdelijk of definitief naar de Verenigde Staten van Amerika, Canada en Zuid-Amerika te trekken. Deze studie beperkte zich vooral tot een aantal Laarnse en Kalkense families die tijdens de eerste twee decennia van de twintigste eeuw een betere toekomst zochten.

In totaal betrof het een groep van tachtig personen, onderverdeeld in 35 mannen, 17 vrouwen en 28 kinderen. Bij de groep mannen waren kleine ambachtslieden en landbouwers(werklieden) het meest vertegenwoordigd. Voor zover we konden nagaan, waren die eerste generatie-emigranten eerder gedoemd om in loondienst te gaan werken,

Een flink aantal emigranten kwam uit grote gezinnen. Men kan stellen dat hun emigratie ook familie- en woonplaatsgebonden was. Sommige migranten zochten reeds vroeger een uitweg uit hun blijkbaar minder rooskleurig bestaan in Kalken en Laarne.

Wat voor veel emigranten belangrijk was, was het feit dat ze in het beloofde land konden intrekken bij familieleden of bekenden. Daardoor vormden de meestal gebrekkige kennis van de Engelse taal en het beperkte budget waarover de emigranten beschikten, minder grote obstakels. We deden geen doorgevoerd onderzoek

⁶⁰ DERUYTER R., *o.c.*, III, p. 50.

⁶¹ BAUWENS G., *o.c.*, p. 31.

naar die familieleden of bekenden die al jaren voordien geëmigreerd waren aangezien hun plaats van herkomst nergens vermeld werd.

We denken dat we konden aantonen dat meestal de man als gezinshoofd alleen naar de Verenigde Staten trok. Wanneer die werk of voldoende land gevonden had om te bewerken, volgde de rest van het gezin.

Uit de schaarse gegevens kan ook afgeleid worden dat het contact met de thuisbasis relatief intact bleef zodat de optie om terug te keren naar Vlaanderen behouden kon blijven. Niet voor iedereen was immers de emigratie een succes te noemen.

Bronnen

Geschreven bronnen

Laarne, Gemeentearchief Kalken, Bevolkingsregisters, 1881-1930
 en Registers van uitwijking, 1889-1911.
 Gemeentearchief Laarne, Bevolkingsregisters, 1901-1930
 en Registers van uitwijking, 1911-1921.
 Kalken, verzameling bidprentjes Petrus De Wilde.
<http://www.ellisland.org>

Mondelinge bronnen.

Gesprekken met Freddy Durinck (november 2006) en Simone Baele.

Literatuur.

BAUWENS G., DERUYTER R., PALMANS J., *Belgische emigranten naar Amerika 1903-1904. II*, Antwerpen, 1996.
 BAUWENS G., *Venesoenrapporten 1909-1914: Belgische passagiers waaronder emigranten naar Antillen (1910), Noord-Amerika, Zuid-Afrika, Zuid-Amerika*, Antwerpen, 2003.
 DERUYTER R., *Belgische emigranten naar Amerika 1905. III*, Antwerpen, 1998.
 DERUYTER R., *Belgische emigranten naar Amerika 1906. IV*, Antwerpen, 1999.
 DERUYTER R., *Belgische emigranten naar Amerika 1907-1908. V*, Antwerpen, 2000.
 FINCH V. E. W., *The Red Star Line and International Mercantile Company*, Antwerpen, 1988.
 GODDEERIS J., HOUTHAEVE R., *Flandria Americana: een studie van Vlaamse emigranten naar het Amerikaanse Continent. I*, Roeselare, 1983.
 GUBIN E., NANDRIN J.-P., *La Belgique libérale et bourgeoise 1846-1878*, in WITTE E., GUBIN E., NANDRIN J.-P., DENECKERE G., *Nouvelle Histoire de Belgique, Volume 1: 1830-1905*, s.l., 2005.
 HALL CH., *The Antwerp Emigration Index (1855)*, Salt Lake City, 1979.
 HOUTHAEVE R., *Flandria Americana: een studie van Vlaamse emigranten naar het Amerikaanse Continent. 2. Ghent, Minnesota*, Roeselare, 1985.
http://www.historylink.org/_output.CFM?file_ID=2329: ontploffing in de Lawson Mine, Black Diamond, staat Washington.
 JOOS E., *Antwerp-New York: Eugeen Van Mieghem (1875-1930) en de emigranten van de Red Star Line. Catalogoog van de tentoonstelling te Antwerpen Elzenveld, 19 november tot 31 december 2005*, Antwerpen, 2005.

- JOURNÉE M., *Go West! Een verhaal van Vlaamse emigranten naar Canada*, Brugge-Oudenaarde, 2006.
- KENNIVE D., SCHILDERS M., VANDERHAEGHE J., *Emigranten naar Amerika. I.*, Antwerpen, 1992.
- KINT A., VERVOORT R., *De Red Star Line: Antwerpens vergane glorie!*, Antwerpen/Rotterdam, 1990.
- LACOURT M., *17.200 Belges Devenus Américains 1620-1920*, Bièrges, 2001.
- LAMMERANT Y., *Van Langemark-Poelkapelle-Bikschote-Wervik-Geluwe-Zonnebeke-Beselare-Geluveld-Passendale-Zandvoorde naar Amerika & Canada*, s.l., 1998.
- MORELLI A., *Belgische emigranten: oorlogsvluchtelingen, economische emigranten en politieke vluchtelingen uit onze streken van de 16de eeuw tot vandaag*, Berchem, 1999.
- MUSSCHOOT D., *Wij gaan naar Amerika. Vlaamse landverhuizers naar de nieuwe wereld 1850-1930*, Tielt, 2002.
- SCHOUPS I., *Emigration to America*, Antwerpen, 1999.
- VAN DER HAEGHE J., KINNIVÉ D., SCHILDERS M., *Emigranten naar Amerika*, Antwerpen, 1992-herdruk 1995.
- VAN DE SOMPEL A., Enkele gegevens over een Kalkense dorpsweverij eind 19de eeuw – begin 20ste eeuw: van de Tissage Ed. Rassaert tot de Tissage Mécanique de Calcken S.A., *Castellum*, jg. XVI, nr. 3-4, sep-dec 1999, p. 86-105, pp. 87-90.
- VERHEYEN P., *Emigranten naar Amerika. Deel 01, Het Land van Beveren*, 35, nr. 1, 1992, p. 11-15.
- VERHEYEN P., *Emigranten naar Amerika. Deel 02, Het Land van Beveren*, 36, nr. 4, 1993, p. 146-152.
- VERHEYEN P., *Emigranten naar Amerika. Deel 03, Het Land van Beveren*, 38, nr. 4, 1995, p. 146-150.
- VERVOORT R., JALON R., CAESTECKER F. e.a., *Antwerp = America: Red Star Line: carrier of hope*, Antwerpen, 2005.
- X, *Levensbeschrijving Frank Vande Velde*, engelse tekst, s.l., s.d.

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van de VERENIGING VOOR
LOKALE GESCHIEDENIS VAN KALKEN EN LAARNE.

Dienst Wettelijk Depot nr. B.D. 40.652.

Oplage: 300 exemplaren.

Omslagillustratie: Beeldzijde van het bidprentje van de gebroeders
Jan Baptist, Petrus en Camiel Paelinck.

INHOUD.

Vijfentwintig jaar tijdschrift Castellum.	
Jonkheer Paul de Pessemier 's Gravendries, erevoorzitter	3
Vijfentwintig jaar tijdschrift Castellum.	
Marcel Meys, voorzitter	4
Het belang van een levend verleden voor een gemeenschap.	
Dirk Clerick, schepen van cultuur van de gemeente Laarne	5
Editoriaal.	
André Van De Sompel, redactiesecretaris	7
De gebroeders Jan Baptist, Petrus, Camiel en Emiel Paelinck, frontsoldaten in de oorlog 1914-18.	
Antoon Afschrift	9
Laarnse en Kalkense emigranten naar het "Beloofde Land" (1844-1921).	
Luc De Ruyver en André Van De Sompel	33
Inhoudstafel.	64

Rechtzetting uit Castellum, 2007/4:

Lezen p. 36, voetnoot 2: HESBERT, *Corpus Antiphonarium Officii*, 6 vol., Rome, 1963.